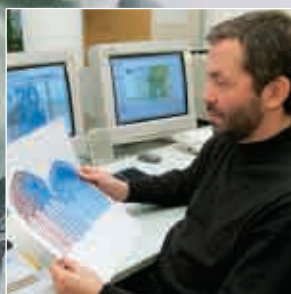

EVROPSKÁ CENTRÁLNÍ BANKA

EUROSYSTEM

STRUČNÁ
HISTORIE
EUROBANKOVEK
A MINCÍ

JAK SE EURO
STALO NAŠÍ
MĚNOU

JAK SE EURO STALO NAŠÍ MĚNOU

STRUČNÁ HISTORIE EUROBANKOVEK A MINCÍ

PŘEDMLUVA

6

**KAPITOLA I
DESETILETÍ PŘÍPRAV**

10

Vydávání eurobankovek a mincí
Název měny a vznik symbolu €
Stanovení nominálních hodnot
Harmonogram zavedení nové měny

11

11

13

13

**KAPITOLA 2
NÁVRH BANKOVEK**

18

Výběr témat pro bankovky
Vytvoření bankovek vhodných pro všechny uživatele
Hodnocení návrhů
Průzkum veřejného mínění a přijetí konečného rozhodnutí
Návrh euromincí
Příprava konečných návrhů
Zadání pro návrh série eurobankovek
Dodatek: Výňatek ze zadání pro návrh eurobankovek

19

23

23

25

29

31

33

34

**KAPITOLA 3
VÝROBA**

36

Tisk prototypů bankovek
Zkušební bankovky
Výroba tiskových desek
Nultá výrobní série
Zavedení systému řízení jakosti
Dodavatelé a právní a bezpečnostní opatření
Výroba papíru
Tisk
Řízení výroby eurobankovek ve velkých objemech
Ochrana zdraví

37

37

38

39

41

42

43

45

49

50

KAPITOLA 4 ZAVEDENÍ EURA DO HOTOVOSTNÍHO OBĚHU

Odhad potřebného množství bankovek k tisku	52
Oběh bankovek a jejich zásoba	55
Řízení zásob pro přechod na novou měnu	56
Včasná distribuce bankovek a mincí	57
Předzásobení a druhotné předzásobení	60
Uspadnění přechodu na hotovostní euro pro obchodníky	61
Uvedení eura do hotovostního oběhu	61
Stažení národních bankovek a mincí z oběhu	63
Úprava bankomatů a peněžních automatů	65
Bezplatná výměna národních bankovek	67

KAPITOLA 5 KOMUNIKACE

Příprava veřejnosti na výměnu platidel	70
Informační kampaň euro 2002	72
Program spolupráce „partnership programme“	73
Komunikace na národní úrovni	74

Kontrola účinnosti kampaně	76
Internetová stránka kampaně	78
Spolupráce s novináři a veřejností	79
Kampaň ve sdělovacích prostředcích	80

KAPITOLA 6 OCHRANNÉ PRVKY EUROBANKOVEK

Identifikace hmatem	83
Nastavení proti světlu	84
Identifikace nakloněním	86
Kontrola pod ultrafialovou lampou	87
Kontrola lupou	87
Užitečné informace	87

KAPITOLA 7 SOUČASNÝ A BUDOUCÍ VÝVOJ

89

JAK SE EURO STALO NAŠÍ MĚNOU

PŘEDMLUVA

Jednotná měna Evropy – euro – vznikla 1. ledna 1999, ale ještě další tři roky byla jen „virtuální“ měnou, kterou používaly především banky a finanční trhy. Pro většinu lidí se euro stalo „skutečnou“, tedy viditelnou a hmatatelnou měnou, až 1. ledna 2002, kdy byly poprvé zavedeny eurobankovky a mince. Nyní jsou součástí každodenního života více než 300 milionů obyvatel Evropy.

Zavedení nového platidla ve 12 zemích Evropy bylo, stejně jako samotné zavedení měny, historickou událostí, které předcházela léta pečlivého plánování a příprav. Publikace „Jak se euro stalo naší měnou“ popisuje, co vše se muselo odehrát, než se euro dostalo od designérů do tiskáren a z centrální banky až do peněženek obyvatel.

V tomto procesu musela Evropská centrální banka (ECB), národní centrální banky, vlády zemí eurozóny, Evropská komise, tiskárny, mincovny i lidé v řadě dalších oblastí, zejména banky a obchody, překonat řadu obtíží a čelit mnoha rizikům.

Logistická příprava na zavedení bankovek a mincí začala už v roce 1992, kdy ještě nikdo netušil, jak budou bankovky a mince vypadat, a kdy nová měna neměla ani definitivní název. O tom,

jaký vzhled budou bankovky mít, rozhodl v roce 1996 předchůdce ECB, Evropský měnový institut, který na základě výběrového řízení vybral konečné návrhy bankovek. V roce 1998 byl zahájen pilotní tiskárenský projekt a hotovost byla dodána do bank a obchodů čtyři měsíce před 1. lednem 2002 – Dnem €. Během tohoto období byly v eurozóně upraveny miliony bankomatů a prodejních automatů.

Důležitou součástí příprav bylo také informování veřejnosti. Všichni se museli seznámit s podobou eura i s tím, jak si vyměnit původní platidla za nové peníze. Informace byly poskytovány všemi možnými způsoby – prostřednictvím televize, tištěných materiálů, internetu i jinak. Zásadní úlohu měla informační kampaň Euro 2002, kterou vedla ECB a 12 národních centrálních bank zemí eurozóny. Na šíření informací úzce spolupracovaly také vlády, veřejné instituce i obchodní a dobrovolné organizace.

Přechod na novou hotovost proběhl hladce a nové bankovky a mince se staly nedílnou součástí našeho života doma i za hranicemi. Věřím, že si publikaci o tom, jak se euro stalo naší měnou, se zájmem přečtete.

*Jean-Claude Trichet,
prezident Evropské centrální banky*

KAPITOLA I

DESETILETÍ PŘÍPRAV

Budova limburgské vlády v Maastrichtu, v níž se sešla Rada guvernérů ECB při příležitosti desátého výročí Maastrichtské smlouvy, která byla podepsána v roce 1992.

VYDÁVÁNÍ EUROBANKOVEK A MINCÍ

Eurobankovky a mince byly uvedeny do oběhu v roce 2002, ale plánování a příprava na jejich zavedení začala už na začátku 90. let. Dne 7. února 1992 byla v Maastrichtu podepsána Smlouva o Evropské unii. Smlouva popisuje mimo jiné pravomoci, které se týkají vydávání eurobankovek a mincí a které byly svěřeny Evropské centrální bance (ECB) a vládám a centrálním bankám 12 zemí eurozóny. Podle této smlouvy má ECB výlučné právo schvalovat vydávání bankovek v eurozóně, ale vydávat je mohou kromě ECB také národní centrální banky. ECB se však žádných pokladních operací neúčastní a uvádění bankovek do oběhu a jejich stahování z oběhu, zpracování a zásobování bankovkami provádějí tedy národní centrální banky.

Bankovky v oběhu se vykazují v rozvahách ECB a národních centrálních bank podle pevného klíče bez ohledu na to, v jaké zemi zrovna obíhají. Ve skutečnosti již nelze počet bankovek v oběhu v dané zemi zjistit, neboť se pohyb bankovek přes hranice uvnitř eurozóny (např. v důsledku cestovního ruchu) neneviduje.

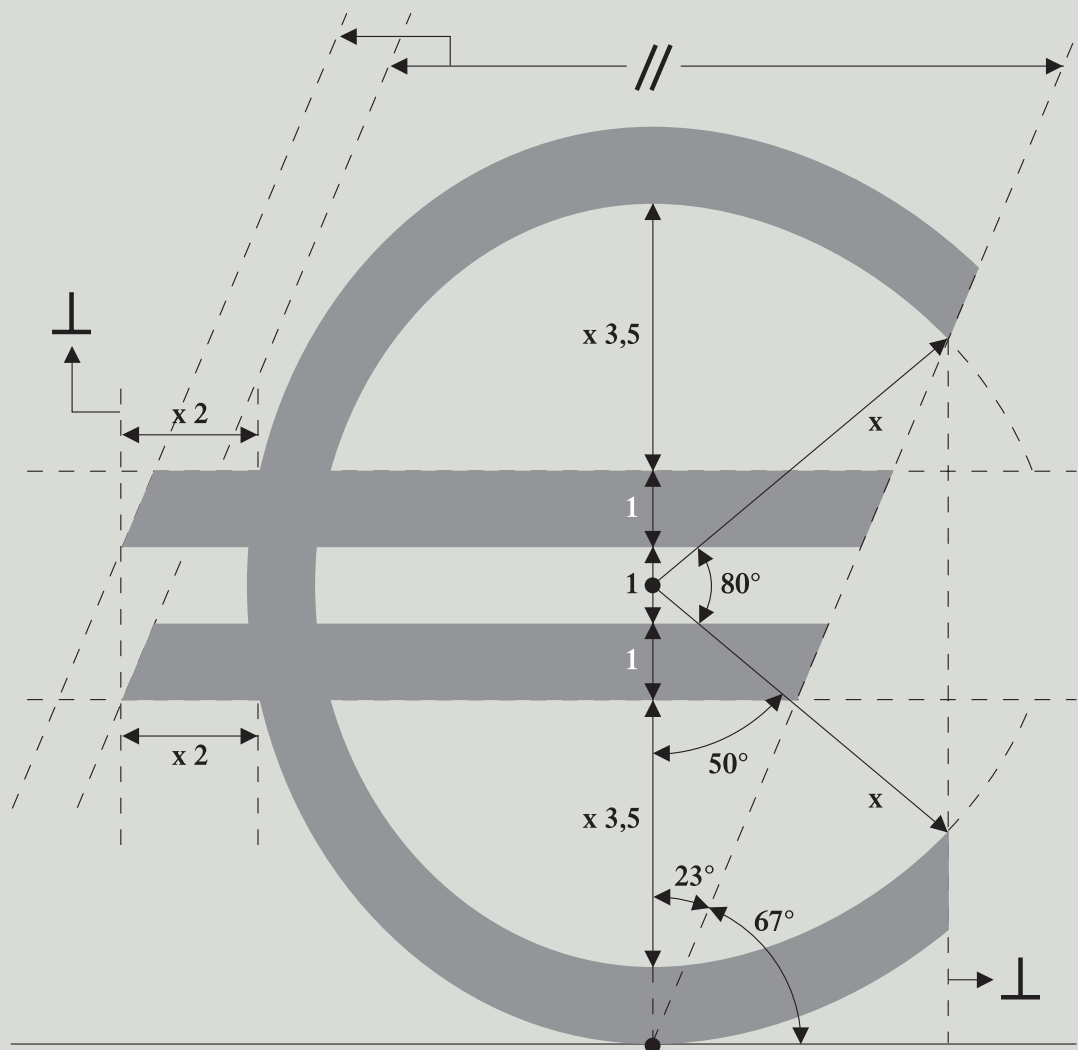
Odpovědnost za euromince mají vlády jednotlivých států a koordinaci provádí Evropská komise v Bruselu. Zákonnými emitenty euromincí jsou vlády zemí eurozóny, které také odpovídají za jejich design, technické vlastnosti a ražbu. ECB však každoročně schvaluje objem mincí k emisi a také nezávisle hodnotí kvalitu vyražených mincí.

NÁZEV MĚNY A VZNIK SYMBOLU €

Na zasedání Evropské rady v Madridu v prosinci 1995 se představitelé zemí Evropy dohodli, že název nové měny bude euro. Ostatní návrhy – třeba „dukát“, „ecu“, „florin“, „franken“ nebo názvy dosavadních měn s předponou euro, např. „euromarka“ – byly zamítnuty z důvodu národních konotací. Zástupci zemí se dohodli, že název by měl být shodný ve všech úředních jazycích Evropské unie (EU), s přihlédnutím k různým abecedám, a měl by být snadno vyslovitelný. Především však měl být název jednoduchý a měl vyjadřovat Evropu.

Měna rovněž potřebovala svůj symbol. Podobně jako její název měl být i symbol jednoznačně spojen s Evropou, snadno zapsatelný a líbivý. Seznam třiceti možností, které navrhli pracovníci Evropské komise, byl omezen na deset. Ty se staly součástí průzkumu veřejného mínění. V užším výběru zůstaly dva možné symboly. Konečné rozhodnutí učinil předseda Komise Jacques Santer a Yves-Thibault de Silguy, komisař v té době odpovědný za hospodářské a finanční záležitosti.

Symbol eura vychází z písmene epsilon řecké abecedy, a připomíná tak kořeny evropské civilizace. Písmeno E je také počáteční písmeno slova Evropa. Dvě rovnoběžné vodorovné linky mají symbolizovat stabilitu měny. Úřední zkratka eura, EUR, je zapsána u Mezinárodní organizace pro standardizaci (ISO).

Symbol eura podle norem ISO. Dvě rovnoběžné linky mají zdůrazňovat stabilitu měny.

STANOVENÍ NOMINÁLNÍCH HODNOT

Rada Evropského měnového institutu (EMI), předchůdce ECB, rozhodla v listopadu 1994 o posloupnosti 1:2:5 pro sedm nominálních hodnot eurobankovek: 10 € a 100 €, 20 € a 200 € a 5 €, 50 € a 500 €. Tato posloupnost je v souladu s běžným dělením nominálních hodnot většiny světových měn a rovněž odpovídá posloupnosti euromincí: 1 cent, 10 centů a 1 €, 2 centy, 20 centů a 2 € a 5 centů a 50 centů. Posloupnost schválila Rada ministrů financí a hospodářství EU (Ecofin).

Rozhodnutí o bankovce vysoké nominální hodnoty – 500 € – bylo přijato po pečlivém vyhodnocení. Před přechodem na hotovostní euro mělo šest zemí eurozóny (Belgie, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko a Rakousko) národní bankovky v hodnotách mezi 200 € a 500 € a potřeba se dále zvyšovala. Například v roce 2000 byla poptávka po bankovkách 1000 DEM (odpovídá 511 €) patnáctkrát vyšší než v roce 1975 a představovala 34 % celkové hodnoty bankovek německé marky v oběhu. Navíc v zemích mimo eurozónu s relativně nestabilními měnovými režimy, v nichž panuje vysoká inflace nebo důvěra v bankovní systém je malá, drží lidé peníze měny s nízkou inflací jako uchovatel hodnoty. Před zavedením eurobankovek tak byly v držení bankovky vysokých hodnot, jako je 1000 DEM.

Tři členské státy EU – Itálie, Rakousko a Řecko – používaly před přechodem na hotovostní euro bankovky velmi nízkých hodnot (pod 2 €). Emise bankovek velmi vysokých a velmi nízkých nominálních hodnot by však vytvořila sérii bankovek s příliš vysokým počtem nominálních hodnot. Bankovky by také byly méně praktické pro uživatele a manipulace s nimi i jejich uschování by byly složitější. Z tohoto důvodu byla vybrána mince 2 € jako mince nejvyšší hodnoty a bankovka 5 € jako bankovka nejnižší hodnoty.

HARMONOGRAM ZAVEDENÍ NOVÉ MĚNY

Hlavy států nebo předsedové vlád se na zasedání Evropské rady v Madridu dohodli, že eurobankovky a mince začnou obíhat souběžně s národními měnami nejpozději do 1. ledna 2002. Přesné datum v období mezi 1. lednem 1999 a 1. lednem 2002 nebylo stanoveno, aby se zohlednily rozdílné potřeby různých uživatelů hotovosti i delší lhůty pro tisk bankovek a ražbu mincí.

Datum 1. ledna 2002 mělo své výhody i nevýhody. Frekvence užívání bankovek vrcholí na konci roku: jejich oběh je v porovnání s průměrem o zhruba 10 % vyšší, neboť je vánoční sezóna a během prvních několika dní v lednu probíhá výprodej a inventarizace zboží. Zvažovaly se i jiné termíny, ale nakonec bylo dohodnuto, že nejvhodnější datum bude 1. leden 2002, neboť znamená začátek kalendářního roku a toto datum očekávaly také orgány státní zprávy jednotlivých zemí. Evropská rada na zasedání v Madridu také rozhodla, že euro by mělo obíhat souběžně s národními měnami po dobu maximálně šesti měsíců, i když s tím spojené výhody a nevýhody se následně zvažovaly. Kratší období by snížilo náklady bank, obchodníků i veřejnosti na manipulaci se dvěma měnami, delší období by usnadnilo úpravu prodejních automatů. Nakonec bylo dosaženo kompromisu a bylo rozhodnuto, že přechodné období bude kratší. V listopadu 1999 Rada Ecofin rozhodla, že období dvojího oběhu bude trvat od čtyřech týdnů do dvou měsíců. Banky by po tomto období nadále vyměňovaly národní měny za euro, ale tyto měny by již nebyly zákonným platidlem.

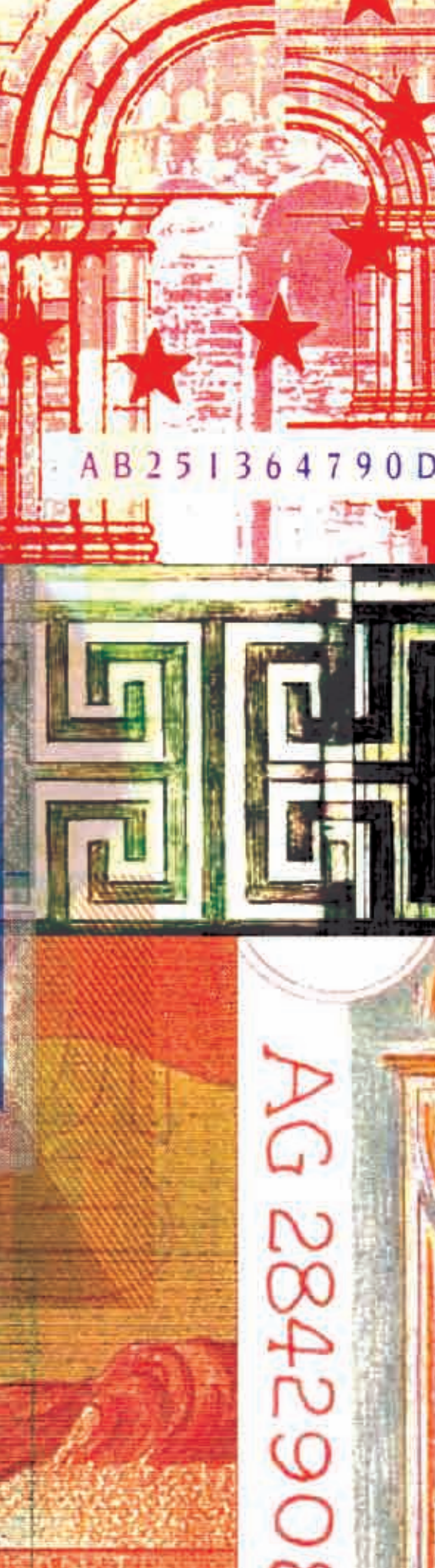
Některé z národních bankovek nahrazených eurem

Představitelé vlád na zasedání Evropské rady v Madridu 15.–16. prosince 1995

Zasedání Evropské rady v Madridu, Felipe González (vlevo), tehdejší předseda španělské vlády a
úřadující předseda Rady, a Jacques Santer, tehdejší předseda Evropské komise

KAPITOLA 2

NÁVRH BANKOVEK

Koláž návrhů eurobankovek přihlášených do výběrového řízení
na návrh eurobankovek

VÝBĚR TÉMAT PRO BANKOVKY

Nejvýznamnějším faktorem při navrhování bankovky je její „odolnost“ proti padělání. Bankovka, a zejména série bankovek určená k používání ve velké skupině zemí, by měla být také zajímavá. Bylo třeba, aby eurobankovky byly přijatelné pro všechny v eurozóně, ale také v dalších zemích. Bankovky budou obíhat přes hranice v řadě kultur, a nemohou tedy připomínat žádný konkrétní národ nebo pohlaví. Tento neutrální postoj byl zohledněn při výběru výtvarného tématu. Bankovky by rovněž měly umožňovat použití esteticky vhodných výtvarných prvků.

V listopadu 1994 požádala Rada Evropského měnového institutu Pracovní skupinu pro bankovky, aby předložila návrhy na výtvarná témata pro sérii eurobankovek. Skupina tvořená převážně odborníky z oddělení bankovek národních centrálních bank, kteří odpovídají za jejich vydávání, a řediteli tiskáren, které spadají pod národní centrální banky, úzce spolupracovala s externím poradcem – poradní skupinou pro výběr témat. Skupina se skládala z odborníků v oblasti historie, umění, psychologie, všeobecného designu a designu bankovek. Nejprve byla poradní skupina požádána, aby navrhla témata, která by vytvářela myšlenku jednoty nebo podobu „rodiny“ bankovek sedmi nominálních hodnot, a dále aby vybrala tři nejlepší témata a sestavila jejich pořadí. Vzhledem k tomu, že bankovky je třeba rychle a snadno rozpoznávat jako evropské platidlo jak v Evropské unii, tak i mimo ni, bylo rozhodnuto, že by měly zobrazovat vlajku a případně hvězdy EU. Tyto symboly stále více používají různé země s vlastní historií, které jako partneři sdílejí stejný kontinent. Nejprve bylo vybráno 18 témat, ale řada z nich různou měrou odrážela národní motiv nebo zájem. Nakonec poradní skupina navrhla tato tři témata:

- Evropské epochy a umělecké slohy
- Historický odkaz Evropy
- Abstraktní téma a bezpečnost
- Cíle a ideály Evropské unie
- Společná paměť Evropy a její kulturní dědictví
- Fauna, flóra a životní prostředí
- Velké evropské postavy spojované s jedním oborem
- Aspekty Evropy (nezbytné pro existenci spojené Evropy, např. komunikace)
- Velké evropské eposy a příběhy
- Několik portrétů na obou stranách bankovek jednotlivých nominálních hodnot
- Krajiny
- Města, která sehrála významnou úlohu v evropských dějinách, např. univerzitní města
- Pamětihodnosti
- Báje a legendy (skandinávské, germánské, řecké, římské a keltské)
- Evropské písemnosti
- Mapy Evropy v historických epochách
- „Zakladatelé“ Evropské unie
- Kosmologie

- „Evropské epochy a umělecké slohy“: jedna strana bankovky by zobrazovala postavy běžných lidí převzaté z evropských maleb a kreseb z různých epoch, druhá by znázorňovala architektonické slohy. Smyslem bylo zvolit téma, které by zdůrazňovalo společný historický odkaz evropských národů a zároveň by pro ostatní svět jednoznačně vyjadřovalo evropský charakter. Nejslavnější pamětihodnosti v Evropě jsou ostatně známější než její státníci nebo panovníci.

- „Historický odkaz Evropy“: jedna strana bankovek by vyobrazovala slavné osobnosti z evropských dějin, druhá by znázorňovala mimořádné výsledky v oborech, jako jsou hudba, malířství, věda, architektura, literatura, lékařství a vzdělání. Všech sedm bankovek by na pozadí znázorňovalo mapu Evropy bez hranic jako jeden z prvků, který by byl společný pro podobu celé série. Toto téma bylo širší než „evropské epochy a umělecké slohy“, neboť umožňovalo zobrazit sedm různých oborů. Bylo však zřejmé, že nalézt proporční zastoupení mezi zeměmi a také mezi osobnostmi obou pohlaví bude obtížné.
- „Abstraktní téma a bezpečnost“, později přejmenované na „abstraktní / moderní design“, znamenalo použití geometrických tvarů a nefigurativních návrhových prvků. Téma umožňovalo vysokou míru flexibility návrhu a usnadňovalo i použití množství ochranných prvků, jako jsou hologramy a opticky proměnlivé barvy. Umožňovalo také uplatnit různé přístupy, díky nimž by bylo celkem snadné nalézt neutrální grafickou úpravu.

V červnu 1995 schválila Rada EMI dva ze tří návrhů: „evropské epochy a umělecké slohy“ a „abstraktní / moderní design“. Rada také souhlasila s tím, že jediná slova uvedená na bankovkách by sestávala z názvu měny a iniciál ECB v příslušných jazycích. Určením epoch a souvisejících architektonických slohů pro téma „evropské epochy a umělecké slohy“ byla pověřena Poradní skupina pro výběr témat:

Epocha

Sloh

8. století př. n. l. až 4. století n. l.

Antika (Řecko a Řím)

11. a 12. století

Románský sloh

13. a 14. století

Gotika

15. a 16. století

Renesance

1600 až 1750

Baroko a rokoko

1850 až 1914

Věk skla a oceli

Od 30. let 20. století

Architektura 20. století

Skupina rovněž vybrala výtvarné motivy, které jsou pro každý ze slohů typické a které autoři návrhů mohli volně použít. Většina členů skupiny dospěla k závěru, že je prakticky nemožné nalézt zcela anonymní prvky, které by v případě portrétů nebo podobizen byly zajímavé a současně neutrální z hlediska země a pohlaví. Z tohoto důvodu byly v řadě návrhů použity motivy soch, jako je hlava sochy atleta (antika, předpokládané použití na bankovce 5 €) nebo sochařské ztvárnění hlavy od Benedetta Antelamiho umístěné v parmské katedrále (románský sloh, bankovka 10 €).

Během těchto jednání byly stále jednou z možností i konkrétní národní prvky, které by identifikovaly zemi, která bankovky vydala. Národní prvek, například podobizna panovníka, by pokrýval až jednu pětinu rubové strany bankovky. Zbytek plochy všech bankovek by byl shodný. Pro autory návrhů bylo připraveno zadání s kritérii. Vedle působivosti, snadné rozpoznatelnosti a obtížnosti pro padělatele měly bankovky obsahovat na určitých místech ochranné prvky, konkrétní barvy a jasně odlišitelná hodnotová čísla. Toto třicetistránkové zadání se zabývalo především technickým popisem ochranných prvků. Některé úryvky ze zadání na téma „evropské epochy a umělecké slohy“ jsou přetištěny na straně 32 a 33.

Několik autorů návrhů použilo jako jeden z motivů eurobankovek řeckou antickou sochu s názvem Mladík z Antikythéry.

Návrhy eurobankovek vycházejí z tématu „evropské epochy a umělecké slohy“.

VYTVOŘENÍ BANKOVEK VHODNÝCH PRO VŠECHNY UŽIVATELE

Změna tak významné součásti každodenního života, jako jsou bankovky a mince, se dotkne každého. Zvláštní skupinou jsou pak slabozrací a nevidomí, kterých žije v eurozóně více než sedm milionů. Při navrhování podob i velikostí bankovek spolupracoval Evropský měnový institut s Evropskou unií nevidomých již od roku 1995. Bylo samozřejmé, aby i tato skupina obyvatel mohla s bankovkami snadno zacházet.

Osoby se zbytky zraku nebo nevidomí museli mít možnost každou bankovku – ať v hodnotě 5 €, nebo 500 € – snadno rozpoznat. Například rozdíly ve výšce bankovek nižších nominálních hodnot, které jsou běžnější, byly zřetelné. Bankovky v hodnotách 100 €, 200 € a 500 € byly navrženy se stejnou výškou, která usnadňuje automatizované zpracování, ale bankovky 200 € a 500 € byly opatřeny opakujícími se vzory s plastickým efektem, díky nimž lze bankovky rozlišit.

V celé sérii bankovek byly na obou stranách umístěny na běžném místě hodnotová čísla provedená velkým a zvýrazněným písmem. Současně byly použity i jasné kontrastní barvy, které vycházely z tzv. barevného kruhu švýcarského malíře a učitele výtvarného umění Johannea Ittena (1888–1967). Barvy vybrané pro po sobě jdoucí nominální hodnoty jsou z opačných segmentů barevného kruhu, a jsou tedy vzájemně kontrastní. Stejný postup byl zvolen pro nominální hodnoty, které mají společné číslice, například červená bankovka 10 € a zelená 100 €.

HODNOCENÍ NÁVRHŮ

Autory návrhů doporučily všechny centrální banky členských států Evropské unie (s výjimkou Dánska), přičemž každá z nich mohla jmenovat celkem tři. Všichni oslovení měli zkušenost s navrhováním bankovek a byli obeznámeni s požadavkem, aby se zajímavé návrhy spojily s účinnými ochrannými prvky. Jejich úkolem bylo do sedmi měsíců předložit návrh úplné série bankovek s jedním nebo s oběma tématy. Jednotlivé návrhy v barevném provedení měly být předloženy Radě EMI, ale nebyl určen způsob jejich výroby. Někteří autoři tak předložili výkresy nebo návrhy malované ručně, jiní zase použili k přípravě počítačovou grafiku.

Celkem se výběrového řízení zúčastnilo 29 autorů nebo návrhových týmů, kteří do uzávěrky 13. září 1996 předložili 27 návrhů s „tradičním“ a 17 s „moderním“ tématem. Jednotlivým sériím bylo namátkově přiděleno třímístné číslo, které zaručovalo anonymitu. Návrhy pak byly odeslány EMI. Ve všech etapách výběru byly návrhy identifikovatelné jen podle přiděleného čísla. Smyslem bylo zajistit, aby Rada EMI a poradní orgány hodnotily návrhy objektivně, aniž by je země nebo původ mohly ovlivnit.

Na konci měsíce zasedla porota nezávislých odborníků na marketing, design a dějiny umění, které předsedal EMI. Jejím úkolem bylo vybrat pro jednotlivá témata pět nejlepších návrhů. Porota posuzovala návrhy především na základě tvůrčí originality, estetického působení, stylu, funkčnosti a pravděpodobného vnímání i přijetí návrhů veřejností.

Porota se shodla, že zásadní význam bude mít evropský „vzhled“ bankovek. Tento přístup také vysvětluje, proč v návrzích, které porota vybrala, nebyly ve větším množství zastoupeny portréty nebo podobizny – i náznak podobnosti se skutečnou osobou by se mohl vykládat jako ztráta nestrannosti. Pokud byla série celkově kladně hodnocena, ale vyžadovala úpravy, byla během výběru porota vyzvána, aby k jednotlivým detailům vyjádřila připomínky.

Hodnocení probíhalo ve třech krocích. Návrhy, které nepodpořil minimální počet členů poroty, byly vyřazeny. Jako druhý v kategorii „evropské epochy a umělecké slohy“ byl vyhodnocen návrh autora Roberta Kaliny, který Rada EMI vybrala o dva měsíce později. Porota konstatovala, že *„jednoznačně reprezentuje evropskou měnu. I když je návrh založen pouze na jedné hlavní designové myšlence, vyniká díky zajímavé a smysluplné volbě architektonických prvků. ... Velmi jasného rozlišení mezi nominálními hodnotami je dosaženo umným použitím barev a výrazných hodnotových čísel.“* Původně byla série návrhu vybrána díky svému pojetí a nikoli estetičnosti. Když se však vedle hodnocení poroty přihlédlo také k názoru veřejnosti, byl Kalinův návrh hodnocen jako nejlepší.

Porota sestavila tento užší výběr uchazečů:

Abstraktní / moderní téma

1. Klaus Michel a Sanne Jüngerová
2. Roger Pfund
3. Robert Kalina (Oesterreichische Nationalbank)
4. Maryke Degryseová (Banque Nationale de Belgique/Nationale Bank van België)
5. Terry Thorn (Harrisons & Sons)

Evropské epochy a umělecké slohy

1. Yves Zimmermann
2. Robert Kalina (Oesterreichische Nationalbank)
3. Ernst a Lorli Jüngerovi
4. Inge Madlé (Joh. Enschedé)
5. Daniel a Johanna Bruunovi

PRŮZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ A PŘIJETÍ KONEČNÉHO ROZHODNUTÍ

Všech deset sérií návrhů vybraných porotou bylo v říjnu 1996 představeno vzorku veřejnosti v zemích, o nichž se předpokládalo, že zavedou euro. Společnost zabývající se průzkumem trhu se během jednoho týdne dotázala v anketě 1896 osob na jejich názor na návrhy bankovek. Věk respondentů se pohyboval od 15 do 86, průměr činil 43 let. 787 z nich uvedlo, že v běžném pracovním životě zachází s větším množstvím bankovek. Vyšší podíl účastníků ankety (35 %) upřednostňoval návrhy s abstraktními / moderními tématy autorky Maryke Degryseové před tradičními návrhy Roberta Kaliny (23 %). Podle většiny z nich – 76 % – však návrhy Roberta Kaliny lépe vyjadřovaly myšlenku „Evropy“ a pouze několika z nich připomínaly konkrétní oblast nebo zemi. 60 % vyjádřilo názor, že tradiční série vyvolává důvěru. Zajímavá jsou také další zjištění. Z výsledků studií totiž vyplývá, že čím více se lidem bankovka zalíbí hned, tím větší důvěru v nich vyvolává.

Účastníci průzkumu odpovídali na zhruba 30 otázek uspořádaných podle těchto kategorií: vnímání, emocionální odezva, přijetí. Na první pohled vnímali respondenti všechny návrhy jako bankovky. Výjimkou byla série Rogera Pfunda a moderní série Ernsta a Lorli Jüngerových. Tyto dvě série a také série Terry Thorna jim připomínaly spíše umělecká díla než platební prostředky.

Anketa ukázala, že v návrhu Roberta Kaliny:

- pozornost přitahují především architektonické motivy, ale lidé rychle rozpoznali, že hlavním prvkem je Evropa a
- znázornění evropské identity je mnohostranné, jedinečné a dynamické a spojuje historii kontinentu s jeho budoucností.

Vedle tohoto průzkumu veřejného mínění hodnotila návrhy pracovní skupina EMI pro bankovky, a to podle těchto kritérií:

- výroba, např. zda by návrh způsoboval obtíže při výrobě, a vedl tak k vyššímu množství zkažených tisků nebo odpadu či k výraznému růstu výrobních nákladů,
- ochrana, např. zda návrh vhodně začleňuje ochranné prvky a zda by s ním byly kompatibilní, a
- přijetí veřejností, např. zda mohou lidé včetně zrakově postižených jednotlivé nominální hodnoty snadno rozlišit.

První návrhy bankovek se zpravidla upravují, aby odpovídaly požadavkům tisku. Konečné návrhy se tak liší od dřívějších verzí. Pracovní skupina pro bankovky dospěla k závěru, že všechny návrhy zařazené do užšího výběru by po určitých úpravách mohly být pro tisk bankovek použity.

V prosinci 1996 bylo všech 44 návrhů v podobě anonymizovaných barevných kopií umístěných na tmavém pozadí předloženo Radě EMI. Rada měla k dispozici hodnocení poroty, výsledky průzkumu veřejného mínění i technické připomínky pracovní skupiny pro bankovky. Členové rady schválili tradiční sérii Roberta Kaliny rychle – myšlenka obsažená v návrhu jim připadala natolik přesvědčivá, že většina z nich ji zařadila na první místo. Rozhodnutí bylo oznámeno 16. prosince 1996 na dvou tiskových konferencích, které probíhaly současně: jednu uspořádal v EMI ve Frankfurtu prezident EMI Alexandre Lamfalussy, druhou v Evropské radě v Dublinu guvernér nizozemské centrální banky Willem F. Duisenberg (který byl jmenován nástupcem Lamfalussyho v EMI a později prvním prezidentem ECB).

Odborná porota vyhodnotila v roce 1996 všech 44 návrhů a sestavila jejich pořadí.

Některé z vybraných návrhů na téma „evropské epochy a umělecké slohy“: 5 € – Yves Zimmermann, 10 € – Robert Kalina, 20 € – Ernst a Lorli Jüngerovi, 50 € – Inge Madlé, 100 € – Daniel a Johanna Bruunovi, 200 € – Ernst a Lorli Jüngerovi, 500 € – Inge Madlé.

NÁVRH EUROMINCÍ

Výběr návrhů euromincí probíhal ve stejnou dobu jako výběr návrhů eurobankovek. Výběr koordinovala Evropská komise. Každá z mincí měla mít „společnou evropskou stranu“ a „národní stranu“.

Pro společnou evropskou stranu navrhoval každý z autorů úplnou sérii mincí vycházející z těchto tří témat:

- architektonický a dekorativní styl,
- cíle a ideály Evropské unie a
- evropské osobnosti.

Evropská porota, jíž předsedal generální tajemník Evropské komise a která se skládala z nezávislých odborníků z několika oborů (např. umění, design, numismatika nebo zástupci spotřebitelů), vybrala v březnu 1997 z 36 přihlášených návrhů devět sérií. K možnostem ražby vybraných návrhů a k jejímu objemu se vyjadřovali ředitelé mincoven v Evropě. Na svém zasedání v Amsterdamu v červnu 1997 vybrala Evropská rada vítěznou sérii, jejímž autorem byl Luc Luycx z Belgické královské mincovny. Jeho návrh si získal také většinu (64 %) účastníků průzkumu veřejného mínění, který proběhl před konečným výběrem

v celé Evropě. Návrhy společných stran mincí znázorňují Evropu v několika podobách, které mají symbolizovat jednotu Evropské unie. Ostrovní území jsou vyobrazena od velikosti 2 500 km² v případě jednotlivých ostrovů a od 5 000 km² v případě souostroví.

Pro výběr návrhů národní strany si každá země určila svůj vlastní postup. Jedinými společnými prvky byla data ražby a 12 hvězd symbolizujících EU.

Z historických a často také z institucionálních důvodů je na mincích zemí, které jsou monarchie, vyobrazen vládnoucí panovník. Naopak návrhy mincí zemí, které mají republikové uspořádání, vykazují častěji větší kontinuitu. Například v případě Irska byl motiv keltské harfy určen bez výběrového řízení.

Tři nezávislé státy – Monako, San Marino a Vatikánský městský stát – nemají vlastní měnu a používají eurobankovky a mince. Na základě zvláštních dohod s Francií a Itálií, které při jednáních zastupovaly EU, mohou tyto tři státy razit a vydávat své vlastní euromince, které splňují jednotné specifikace.

Luc Luycx z Belgické královské mincovny, autor evropské strany euromincí, při práci v Bruselu.

© Evropské společenství

Návrhy evropské strany mincí zařazené do užšího výběru

PŘÍPRAVA KONEČNÝCH NÁVRHŮ

Pracovní skupina pro bankovky vypracovala analýzu zabývající se vhodností návrhů bankovek pro tisk. V ní navrhla některé změny, které byly z technických důvodů nezbytné a týkaly se především umístění ochranných prvků. Například ochranný proužek byl zapuštěn do papíru podél svislé středové osy bankovky, která zároveň tvoří hlavní linku jejího ohybu. Vzhledem k tomu, že místo, v němž je ochranný proužek zapuštěn, má o něco menší odolnost proti natržení, bylo třeba proužek přemístit, a omezit tak pravděpodobnost, že se bankovka ohýbáním poškodí.

Vedle těchto technických úprav doporučila Pracovní skupina pro bankovky některé změny původního návrhu, jejichž cílem bylo posílit šance na přijetí u veřejnosti. Tyto změny se týkaly architektonických prvků, mapy Evropy a vlajky EU. Bylo třeba upravit především mosty, okna a portály tak, aby přímo nepřipomínaly skutečné objekty, neboť by tak mohly být národně „příznakové“. Zobrazené motivy však musely být typickými příklady příslušné epochy a musely také správně znázorňovat stavebně technickou stránku. Například most na bankovce, je-li převeden do skutečného světa, by měl být dostatečně pevný, aby unesl dopravní zátěž.

Myšlenku vyobrazit na bankovkách mapu Evropy přijala Rada Evropského měnového institutu kladně. Její členové se však rozcházel v názoru, jak tuto myšlenku realizovat a zejména jakou podobu mapy použít. Jednou z navrhovaných možností bylo použití map z různých historických epoch, avšak s rizikem, že takové znázornění Evropy může být někdy hůře rozpoznatelné. Navíc by někteří mohli tuto formu považovat za příliš zaměřenou na minulost Evropy a nikoli na její budoucnost. Bylo proto rozhodnuto, že se použijí vyobrazení vycházející ze satelitních snímků.

Po určitých úpravách, jejichž účelem bylo zlepšit rozpoznatelnost map a usnadnit jejich tisk, se posuzovalo také přesné zeměpisné území a míra podrobnosti. Bylo přijato rozhodnutí použít zeměpisné znázornění Evropy, ale pouze těch oblastí nebo ostrovů, které byly větší než 400 km². Důvodem byla technika ofsetového tisku, která neumožňuje ve velkém měřítku konzistentní tisk hranic oblastí, které jsou menší než 400 km². A vzhledem k tomu, že eurobankovky měly obíhat na územích, které jsou blízko zeměpisné Evropy nebo mimo ni, bylo třeba mapu umístit tak, aby bylo možné začlenit i tato území. Pro znázornění španělských držav Ceuty, Melilly a Kanárských ostrovů je na nich zachycena např. Severní Afrika. Francouzské zámořské departamenty Francouzská Guyana, Guadalupe, Martinik a Réunion byly umístěny v malých rámečcích.

V neposlední řadě musely návrhy správně vyobrazovat i vlajku EU v modré barvě se zlatými hvězdami, která je umístěna na lící straně bankovek.

V červenci 1997 byly zveřejněny upravené návrhy, ale bližší údaje o ochranných prvcích byly poskytnuty až ve druhé polovině srpna 2001, aby tyto cenné údaje nezískali s předstihem padělatelé, a nemohli tak připravit kopie ochranných prvků ještě před uvedením bankovek do oběhu. Z tohoto důvodu byly zveřejněny pouze „napodobeniny“ návrhů, které obsahovaly několik ochranných a designových prvků ve zkreslené podobě. Například hologramy byly nahrazeny „giloší“ (dekorativní vzor složený z kruhů nebo smyček) a vlajka EU byla vyobrazena na rubové straně v šedé a bílé.

Národní motivy pro eurobankovky byly nakonec odmítnuty. V příslušných zemích by se sice bankovkám dostalo patrně lepšího přijetí, ale v ostatních by mohl být vliv opačný. Navíc jednotnost bankovek zvyšuje jejich bezpečnost, neboť je lze snáze porovnávat.

Robert Kalina, autor návrhů eurobankovek, při práci v rakouské centrální bance ve Vídni.

Motiv Evropy je na rubové straně bankovek. Francouzské zámořské departamenty jsou znázorněny v malých rámečcích na spodní části bankovek.

ZADÁNÍ PRO NÁVRH SÉRIE EUROBANKOVEK

- **Evropské epochy a umělecké slohy**

Evropský měnový institut vypisuje výběrové řízení na návrh série bankovek, které vyobrazují kulturní dědictví Evropy.

I Účel zadání

Náročnost návrhu bankovek spočívá v promyšlené kombinaci ochranných prvků a uměleckého ztvárnění.

Při tvorbě eurobankovek se uplatňují stejná kritéria pro plánování, vývoj a výrobu, jako je tomu u národních bankovek.

Bankovky by měly být

- snadno rozpoznatelné,
- bezpečné proti padělání,
- esteticky přitažlivé.

Splnění těchto požadavků ovlivňuje a omezuje tvůrčí svobodu autora návrhu.

Bankovky musí být jednoznačně rozpoznatelné jako evropské a měly by ztělesňovat kulturní a politickou myšlenku, kterou obyvatelé Evropy snadno přijmou.

[...]

3 Stručný popis výroby bankovek

Bankovky budou vyrobeny z vláken bavlny a budou tištěny tiskem z plochy, hlubotiskem (pouze lící strana bankovky), sítotiskem (pouze rubová strana bankovky) a tiskem z výšky (pouze číslování, na rubové straně). Dále bude bankovka na lící straně opatřena fólií.

4 Popis návrhu bankovek

[...]

... je nezbytně nutné, aby návrhy vyjadřovaly rovnoměrné zastoupení obou pohlaví a byly národnostně neutrální.

[...]

Případný portrét by měl být vyobrazen na lící straně bankovky (strana A) technikou hlubotisku. Na všech portrétech by měly být vidět obě oči. Architektonické motivy by měly být znázorněny na rubové straně bankovky (strana B).

Relativní umístění a velikost ochranných prvků by měly být shodné pro všechny bankovky (popis ochranných prvků viz Dodatek 3). Ochranné prvky určené pro veřejnost by neměly být soustředěny do jednoho místa, ale měly by být rozmístěny po celé ploše bankovek; měly by být součástí celkového návrhu a být snadno rozpoznatelné.

Ofsetová předloha rubové strany jednotlivých bankovek musí obsahovat specifický „evropský prvek“, který zabere až 20 % její plochy a bude vytvořen tak, aby jej bylo možné nahradit (místně navrženým) „národním prvkem“.

Symbol EU představovaný dvanácti hvězdami bude součástí návrhu lící strany bankovek a může být vyznačen na rubové straně bankovek (popis symbolu viz Dodatek 4). [...]

5 Převládající barvy

Bankovky budou navrženy v různých převládajících barvách, které jsou uvedeny v Dodatku 3.

6 Umístění a velikost slov a hodnotových čísel

Název jednotné měny bude na každé straně vyznačen jedenkrát vždy latinskou a řeckou abecedou, tzn. EURO a ΕΥΡΩ.

Hodnotová čísla bankovek by měla být na každé straně vyznačena alespoň dvakrát. Měla by být výrazně odlišná, snadno čitelná a také z tohoto důvodu by měla být umístěna na kontrastním (světlém) pozadí. Plocha kolem hodnotových čísel by měla být navržena tak, aby znesnadnila změnění hodnoty bankovek přidáním jedné nebo více nul, např. aby bankovka 5 € nemohla být upravena na bankovku 500 €. Hodnotová čísla by měla být u všech nominálních hodnot umístěna na lící i rubové straně na shodném místě, aby uživatelé mohli bankovku snáze nastavit při vkládání do automatu.

[...]

7 Technická charakteristika zadání a ochranné prvky

[...]

Dodatek: Výňatek ze zadání pro návrh eurobankovek

Evropský měnový institut,
12. února 1996

KAPITOLA 3

VÝROBA

Čistění hlubotiskové desky. Tisk bankovek vyžaduje vysoký standard kvality.

TISK PROTOTYPŮ BANKOVEK

Na výrobě eurobankovek se podílela většina tiskáren bankovek v Evropské unii a řada z nich tiskla všech sedm nominálních hodnot, neboť pro splnění termínu při přechodu na hotovostní euro bylo třeba zajistit značnou tiskářenskou kapacitu. Většina tiskáren tak pracovala na dvě nebo tři směny.

Bankovky stejné nominální hodnoty musely být všechny identické. K tomu bylo třeba přísných specifikací. Bankovky národních měn se totiž tiskly pouze na jednom nebo dvou místech. Díky tomu bylo poměrně snadné dosáhnout jednotného vzhledu a zajistit, aby na strojově čitelné ochranné prvky reagovaly přístroje stejně. K dosažení stejného výsledku s 15 tiskárnami (a také s devíti papírnami a zhruba 20 dodavateli dalších surovin) však bylo třeba, aby zkušební kola proběhla včas. Připraveny byly dvě zkušební série bankovek: „zkušební bankovky“ neboli prototypy a tzv. nultá série.

ZKUŠEBNÍ BANKOVKY

Pomocí zkušebních bankovek bylo třeba zjistit, zda lze vyrobit bankovky dostatečně jednotné kvality. Tisk prototypů byl zahájen počátkem roku 1997 a jeho účelem bylo co možná nejdříve odhalit případné problémy. Zkušební bankovky se tiskly všemi technikami, které se měly později využít při výrobě eurobankovek. Ve zkušebním kole se uplatnily i všechny ochranné prvky, avšak návrhy bankovek byly odlišné (návrhy zkušebních bankovek byly dokončeny v roce 1996 před závěrem výběrového řízení). Pro přípravu zkušebních materiálů potřebných pro tisk vznikla pracovní skupina Evropského měnového institutu, která se skládala z odborníků z několika národních centrálních bank a tiskáren.

Zkušební bankovky měly převládající barvu hnědou a velikostí se podobaly bankovce 50 € (140 x 77 mm).

Aby nedocházelo k záměně s konečným návrhem, byla jako hodnotové číslo vybrána číslice „00“. Hlavním motivem byl portrét, který se opakoval na vodoznaku. Vznikly dva základní prototypy: první představoval bankovky nízkých nominálních hodnot, obsahoval lesklý proužek a proužek s hologramem, zatímco druhý byl opatřen medailonem s hologramem se slovem „TEST“ a opticky proměnlivou barvou hodnotového čísla „00“ na rubové straně.

Na výrobě testovacích bankovek se podílelo deset tiskáren a osm papíren. Některé tiskárny použily na bankovkách opticky proměnlivou barvu tištěnou sítotiskem a hologram aplikovaný horkou ražbou vůbec poprvé.

Ochranné prvky pro vizuální kontrolu i strojově čitelné prvky na všech bankovkách prošly náročnými laboratorními zkouškami. Zkoušela se například chemická a mechanická odolnost bankovek. Cílem bylo ověřit jejich odolnost proti zašpinění nebo mechanickém namáhání (např. ohýbání). Několik svazků bankovek bylo podrobeno zkouškám také ve vysokorychlostních strojích na zpracování bankovek v národních centrálních bankách. Tyto stroje se používají v odděleních hotovostního platebního styku při kontrolách bankovek přijatých od obchodních bank, při nichž se ověřuje pravost a upotřebitelnost bankovek a jejich množství. Stroje mohou zpracovat až 40 bankovek za sekundu. Aby při zpracování nedocházelo k narušení plynulosti, byly stroje zkoušeny s předstihem a jejich senzory byly na bankovky nastaveny.

Odborníci na bankovky zjistili, že mezi zkušebními bankovkami vyráběnými na různých místech byly rozdíly menší, než se očekávalo, a tyto rozdíly se podařilo dále snížit úpravou technických specifikací pro bankovky a doladěním technických zařízení v tiskárnách.

Zkušební bankovky hodnotili také občané, kteří v několika zemích Evropy odpovídali na otázku, zda mezi zkušebními bankovkami z různých tiskáren zjistili rozdíly. Jejich odpovědi potvrdily, že bankovky byly shodné.

Po ukončení zkušebního kola věděla každá z tiskáren, jaké jsou možnosti stávajícího zařízení a co pro výrobu skutečných eurobankovek potřebují. Tyto zkušenosti společně s informacemi o konečném návrhu, který byl mezitím vybrán, tvořily základ pro stanovení předběžných všeobecných specifikací pro bankovky. Konečné znění všeobecných specifikací mělo 80 stran. Specifikace se však podle výsledků dvou zkušebních sérií ještě několikrát pozměňovaly, a dokonce i během samotné sériové výroby došlo k jejich částečné úpravě.

VÝROBA TISKOVÝCH DESEK

V oboru bankovek znamená pojem „zhotovení tiskového podkladu“ přípravu kvalitního obrazce a přenesení návrhů do výrobních nástrojů, jako jsou tiskové desky a výrobní formy pro různé etapy výroby. Zhotovitelé tiskových podkladů v tiskárně bankovek vytvořili tiskové desky a výrobní formy, které vycházely z předběžných všeobecných specifikací pro eurobankovky. Tyto specifikace se týkají designu, vlastností a vzhledu ochranných prvků.

Projekt zkušebních bankovek upozornil, jak je důležité uplatňovat jednoznačné a přísné postupy pro zhotovení tiskových podkladů a zejména pro

příjem podkladů z různých zdrojů a výměnu již schválených tiskových podkladů (např. tiskových desek) mezi tiskárnami. Pro většinu tiskáren byl tento způsob spolupráce nový a náročnější, neboť do té doby připravovaly tiskové podklady pouze pro vnitrostátní potřebu.

Všeobecné specifikace pro bankovky schválila v únoru 1998 Rada EMI. Tiskové podklady pro sedm nominálních hodnot nové měny pak bylo nutné dokončit během šesti měsíců. Harmonogram byl náročný, a to nejen z technických důvodů. Tiskárny, jejichž činnost se musela koordinovat, uplatňovaly rozdílné postupy a působily v různých kulturních prostředích. Za většinu nominálních hodnot odpovídaly dvě tiskárny, jedna za lící a druhá za rubovou stranu.

Na spolupráci se dohodlo deset tiskáren. Návrhy bankovek byly převedeny do originálních digitálních souborů, filmů a desek, které sloužily k provedení tiskových zkoušek. Z těchto originálních souborů byl pak zhotoven duplikát pro výrobu tiskových desek. Veškerá činnost byla samozřejmě koordinována s autorem návrhu. Ukázalo se, že definovat standardy upravující výměnu digitálních údajů pro zhotovení tiskových desek je neočekávaně obtížné, a to zejména proto, že tehdejší mezinárodní normy neobsahovaly požadavky na přesnost zobrazení. Veškeré odsouhlasené podklady a materiály byly ale v srpnu 1998 včas dodány, nominální hodnoty prošly podrobnou analýzou a Rada guvernérů je nakonec v polovině prosince 1998 schválila. Tím byly vytvořeny předpoklady pro sériovou výrobu bankovek.

NULTÁ VÝROBNÍ SÉRIE

Druhá zkušební série představovala výrobu omezeného množství bankovek, které odpovídaly úplnému designu a obsahovaly veškeré ochranné prvky v souladu se všeobecnou specifikací. Od září 1998 se pomocí standardního vybavení vyrobilo v nejméně dvou tiskárnách všech sedm nominálních hodnot bankovek. Bankovka 20 €, o níž se předpokládalo, že bude nejpoužívanější, byla vyrobena v devíti tiskárnách.

Nultá výrobní série měla splnit čtyři cíle: ověřit, zda tiskové podklady odpovídají jednotné všeobecné specifikaci, všeobecnou specifikaci dále zdokonalit, zavést jednotný postup schvalování a potvrdit, že systém řízení jakosti zajistí homogenitu výroby.

Do prosince 1998 byla dokončena nultá výrobní série většiny nominálních hodnot. Během dalších tří měsíců provedly zúčastněné národní centrální banky a ECB náročné kontroly, při nichž byly bankovky zkoumány pouhým okem i pod lupou. Cílem bylo zjistit, zda tolerance stanovené pro jednotlivé prvky bankovky jsou přijatelné. Bankovky prošly také laboratorními zkouškami a zkouškami ve vysokorychlostních strojích na zpracování bankovek.

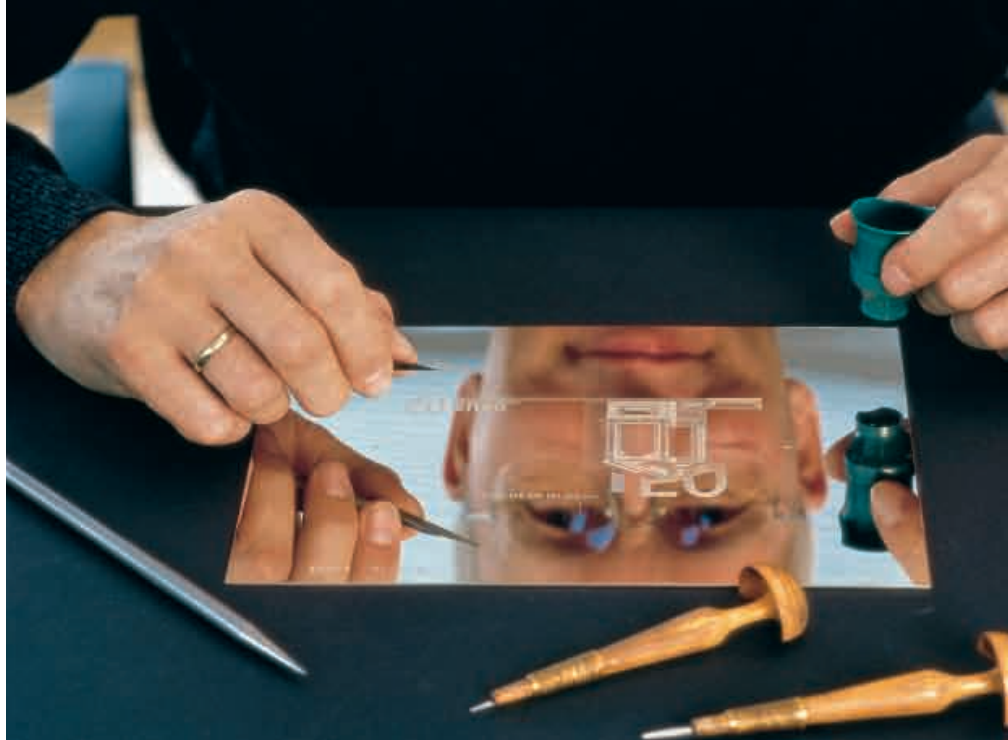
Po vyčerpávajícím schvalovacím řízení v několika tiskárnách proběhlo vzájemné porovnávání, jehož se zúčastnily laboratoře a oddělení pro hotovostní platební styk v národních centrálních bankách, které bankovky zkoušely. Jedenáct laboratoří vyhodnocovalo vlastnosti 150 000 bankovek

jednotlivých nominálních hodnot, které každá z tiskáren vyrobila.

Výsledky potvrdily, že vyrábět eurobankovky splňující stejné standardy by mohly v zásadě všechny tiskárny. Bylo třeba provést jen některé úpravy specifikací, např. tolerancí pro skryté i viditelné ochranné prvky. Musel se také zúžit ochranný proužek, aby jej mohly do papíru zapustit všechny papírny. V několika případech bylo nutné upravit výrobní postupy v tiskárnách, které prošly zkouškami v reálných podmínkách.

Pro jednotlivé nominální hodnoty byly vyrobeny archy referenčních bankovek. Ty posloužily jako standard pro následnou sériovou výrobu. Dále byl pro referenční potřeby v tiskárnách vytvořen katalog přijatelných a nepřijatelných bankovek (vzorky vadných bankovek a bankovek dosahujících hraničních hodnot), který zobrazoval jejich specifické vlastnosti.

Před zahájením sériové výroby v roce 1999 se všeobecné specifikace staly „technickými specifikacemi“ pro sedm nominálních hodnot – pro každou byl připraven dokument o 200 stranách, který obsahoval údaje, grafy a výkresy včetně referenčních bankovek a souborů chemických a mechanických zkoušek, s jejichž pomocí se ověřovala odolnost bankovek např. proti slunečnímu záření, pracím prostředkům, ale i proti roztržení, zmačkání nebo ohybu.

*Ruční rytí tiskové formy pro hlubotisk.
Při výrobě bankovek se využívá řemeslné zručnosti
i moderních výrobních postupů.*

Zkušební bankovky s ochrannými prvky eurobankovek

Konečná kontrola archů bankovek
v Řecku

ZAVEDENÍ SYSTÉMU ŘÍZENÍ JAKOSTI

Dalším cílem nulté série bylo zavést systém řízení jakosti. Důvodem byla vyšší náročnost výroby eurobankovek v porovnání s národními měnami, neboť se jí účastnil velký počet tiskáren i dodavatelů surovin a tiskárny používaly také různá zařízení, postupy a technologie.

Dalším krokem bylo tedy dosažení odpovídající kvality výroby. Bylo třeba definovat „postupy pro kontrolu jakosti eurobankovek“, tj. podrobné postupy pro dohled nad výrobou v tiskárnách. Jednotlivé tiskárny zavedly postupy, které vycházely z mezinárodních norem pro řízení jakosti a ze statistické kontroly výrobních dávek. Tak bylo možné odhalit bankovky, které nesplňovaly specifikace pro jednotlivá vybraná kritéria.

Na základě těchto norem ISO (podle Mezinárodní organizace pro standardizaci – International Organization for Standardization) byl pak systém řízení jakosti podrobně zdokumentován. Všichni výrobci museli vypracovat vlastní příručky kvality

tak, aby splňovaly základní požadavky. Příručky tedy nepokrývaly pouze hotové výrobky, ale také schvalovací postupy v jednotlivých výrobních etapách. Mezi tiskárnami, národními centrálními bankami a ECB byl zaveden systém hlášení statistických kontrol.

K zajištění konzistentnosti jednotlivých výrobních etap vyhodnocovala ECB vzhled prvních vyrobených archů, tzv. kontrolních archů, na začátku výrobní série jednotlivých nominálních hodnot v každé z tiskáren, porovnávala je s referenčními archy a nakonec je schvalovala. Po schválení výrobních norem bylo vydáno rozhodnutí o „připravenosti k tisku“. Tento postup je ve výrobě dodržován i dnes.

DODAVATELÉ A PRÁVNÍ A BEZPEČNOSTNÍ OPATŘENÍ

Na výrobě bankovek se podílelo zhruba 40 firem včetně dodavatelů surovin pro ochranné prvky bankovek, jako je bankovkový papír, speciální tiskařské barvy a hologramy. Zohlednit bylo třeba také patentová práva a monopolní postavení dodavatelů.

Před zahájením výroby bankovek byly podepsány takové smlouvy, které tiskárnám zajišťovaly možnost používat suroviny, aniž by porušovaly v té době platná patentová práva. Smluvní ujednání rovněž zaručovala kontinuitu dodávek – pokud konkrétní dodávky zajišťoval pouze jediný dodavatel, byla vypracována nouzová řešení s dohodnutými cenovými stropy.

ECB uzavírala s firmami většinou rámcové dohody o licenci a dodávkách. Národní centrální banky pak uzavíraly své jednotlivé smlouvy o dodávkách právě na základě těchto rámcových dohod.

V rámci dalšího vývoje designu eurobankovek a výběru ochranných prvků bylo třeba zvážit praktická opatření, která měla zabránit úniku podrobných informací o designu a také znemožnit ztrátu nebo odcizení ochranných prvků. Jakýkoli únik informací nebo ztráta či krádež by se pro padělatele stala příležitostí ke zhotovení padělků dříve, než by se veřejnost mohla seznámit s pravými bankovkami, což by mohlo narušit důvěru v novou měnu. Z tohoto důvodu byla zavedena praktická bezpečnostní opatření, která měla chránit informace i samotné ochranné prvky při jejich

vývoji, výrobě a přepravě. Opatření odpovídala nejlepším postupům, které uplatňovaly národní centrální banky při ochraně svých měn. Musela zohledňovat rizika v jednotlivých zemích, která vyplývala ze zavedení jednotné měny. Pachatelé trestné činnosti neznají hranic mezi státy, stejně tak jako je nezná euro.

Dále byl vypracován systém inspekcí, které měly zajistit, aby všichni výrobci ochranných prvků bankovek zavedli vnitřní fyzická kontrolní opatření, která tyto bezpečnostní požadavky splní. Inspekce se v pravidelných lhůtách opakovaly (a dodnes opakují), a zajišťují tak, aby bezpečnostní opatření reagovala na měnící se rizikovost prostředí.

Papír eurobankovek je vyroben z bavlněného odpadu z textilního průmyslu.

VÝROBA PAPÍRU

Papír eurobankovek se vyrábí z vysoce kvalitních vláken čisté bavlny. Toto složení mu propůjčuje větší fyzickou a mechanickou odolnost, než mají běžné výrobky z papíru. Jedná se o důležitou vlastnost, uvážíme-li, že bankovky obíhají z ruky do ruky a ne vždy se s nimi zachází zrovna šetrně.

První krok při výrobě bankovkového papíru je bělení vláken bavlny pomocí hydroxidu sodného a peroxidu vodíku ve vodě za vysoké teploty a tlaku. Z důvodu ochrany životního prostředí se nepoužívá chlór. Po vybělení se do vlákniny přidávají barviva, díky nimž získává hotový papír své potřebné zabarvení.

Druhým krokem je „úprava“ vláken, která se skládá z jejich řezání a „rozvláknění“ (defibrace). Cílem je zlepšit mechanické a fyzikální vlastnosti hotového papíru. Mezi zkracováním a defibrací je třeba dosáhnout potřebné rovnováhy. Z velmi krátkých vláken vzniká papír o vysokém měrném objemu, s dobrou „průsvitností“ a jasným vodoznakem, ale jeho mechanické vlastnosti jsou horší. Ze silně rozvlákněných vláken vzniká extrémně odolný papír, ale jeho „průsvitnost“ i kvalita vodoznaku je menší.

Třetí krok při výrobě papíru probíhá v papírenském stroji. Papírenské stroje používané na výrobu bankovkového papíru jsou výrazně odlišné od běžných papírenských strojů, neboť papír se zde formuje za použití speciálního tvářecího válce – egutéru. „Upravená“ vláknina je podávána do skříně, v níž je umístěn částečně ponořený tvářecí válec – egutér pokrytý drátěným sítím, který se nepřetržitě otáčí. Na povrchu se pak usazuje vrstva vlákniny, zatímco voda protéká sítím. Tato vrstva vlákniny přechází do hlavní části papírenského stroje, kde vzniká nosná papírová podložka, která ve chvíli, kdy opouští válec, obsahuje přibližně 5 % pevných částic (vláken a přísad) a 95 % vody. Podložka je pak zbavena vody lisováním a dále se suší a napouští lepidlem. Nakonec prochází konečným sušením a lisováním a jako hotový papír (5 % vody, 95 % sušiny) se navíjí do rolí, každé o hmotnosti 2,5 t. Do papíroviny se při výrobě přidávají různé chemické přísady, díky nimž papír získává požadované fyzikální a chemické vlastnosti.

Poslední výrobní etapou je řezání rolí do archů o rozměrech, které tiskárny požadují. Archy pro výrobu eurobankovek se balí do tzv. rýmů (po 500 kusech archů). Na jednom archu se tiskne 24 až 60

Vlákna bavlny po bělení

bankovek. Papír má gramáž (plošnou hmotnost) 85 g/m² a hmotnost jednoho rýmu se pohybuje podle velikosti archů v rozmezí 10–20 kg.

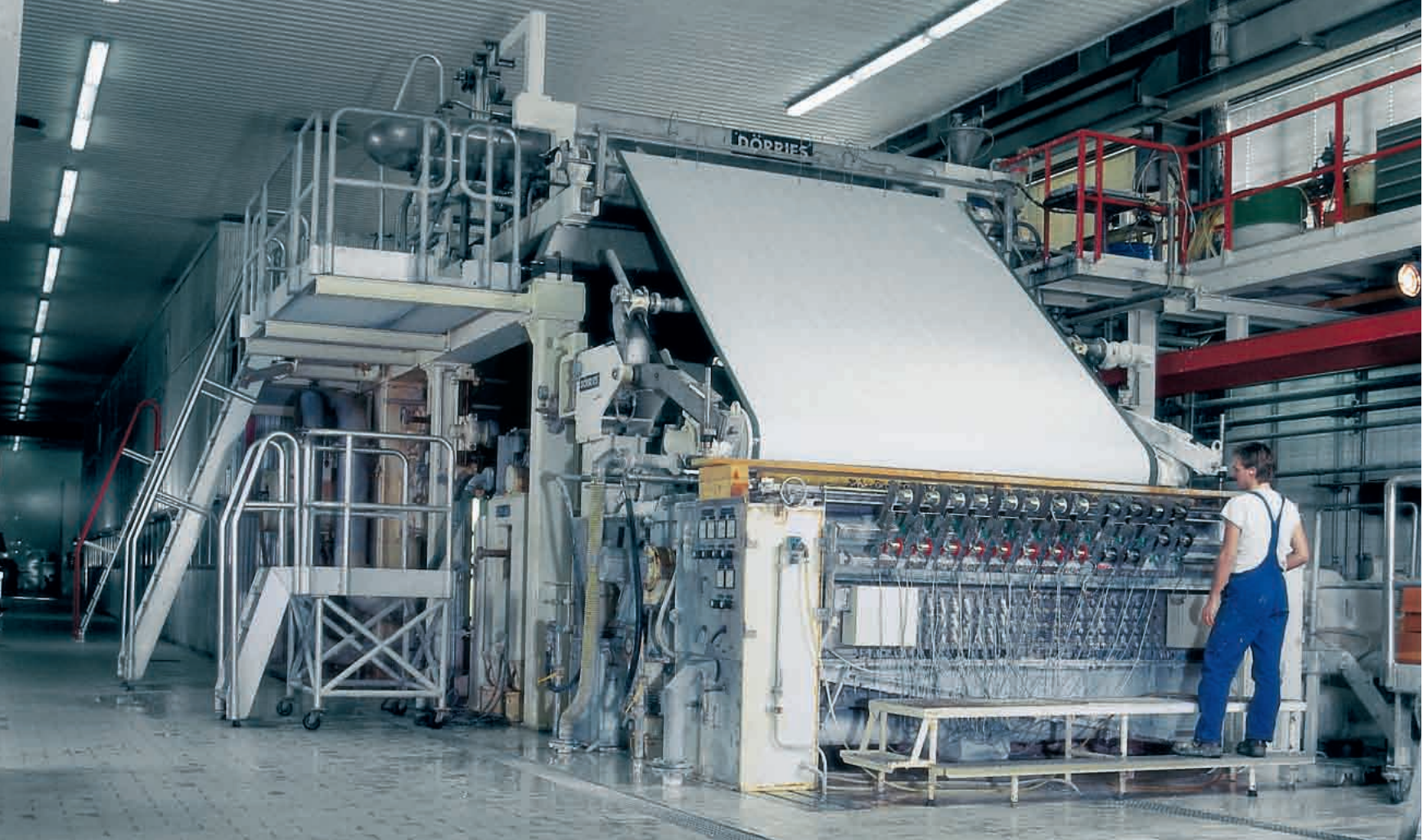
Během výroby podléhá výrobní proces i samotný výrobek kontrolám kvality podle nejpřísnějších norem, neboť bankovkový papír je složitý výrobek. Pro dodržení těchto jakostních norem se používají nejmodernější počítačové výrobní a kontrolní systémy.

Další základní vlastností bankovkového papíru jsou ochranné prvky. Patří k nim například vodoznaky, ochranná vlákna, ochranné proužky nebo zvláštní barvy. Jejich účelem je co možná nejvíce ztížit výrobu padělků. Vodoznak je zřetelně viditelný jako motiv v papíru, nastavíme-li bankovku proti světlu. Síto egutéru používané k oddělení vláken z buničiny má na sobě pravidelně rozmístěny reliéfní vzory, díky nimž má pás usazené vlákniny v těchto místech různou tloušťku. Při sušení papíru je motiv vytlačený do síta věrně přenesen do papíru.

Pro eurobankovky se používají dva druhy vodoznaků. První zobrazuje hlavní motiv bankovky trojrozměrně a v několika stupních odstínů. Těsně

pod ním je druhý vodoznak vyjadřující nominální hodnotu bankovky, kterou lze zřetelně rozpoznat jako hodnotové číslo, nastavíme-li bankovku proti světlu. Tvorba vodoznaku je umělecký proces, který usnadňují počítačové programy pro design a výrobu.

Dva další ochranné prvky, které se obvykle uplatňují při výrobě papíru pro bankovky nízkých nominálních hodnot, jsou holografický pruh a na rubové straně pak iridiscentní pruh. Jejich aplikace sice není typická pro papírenskou výrobu, ale protože je efektivnější tento krok provádět v navíjecím zařízení před nařezáním rolí do archů, výrobci používají zpravidla tento postup. Holografický pruh je aplikován horkou ražbou do papíru, zatímco iridiscentní pruh je obvykle tištěn technikou sítotisku.

© Deutsche Bundesbank

Egutér, na němž vzniká nosná papírová podložka.

TISK

Při výrobě eurobankovek se uplatňují čtyři tiskové techniky: tisk z plochy, tisk z hloubky, sítotisk a tisk z výšky. Pro tyto techniky se používají různé druhy desek nebo forem a speciální barvy.

Tisk bankovek vysokých nominálních hodnot začíná zpravidla tiskem z plochy, kterým se vytváří grafické pozadí bankovky. Tisk z plochy je technika nepřímého tisku, neboť barvy se netisknou na papír přímo z desek, ale nejprve se přenášejí ze čtyřech tiskových desek na válec (každá z nich je upnuta kolem tiskového válce) opatřený gumovaným potahem. Teprve z něj se barva přenáší na papír. Tyto ofsetové stroje pro tisk eurobankovek jsou nastaveny tak, aby bylo možné tisknout lící i rubovou stranu bankovek souběžně. Díky tomu lze vyobrazení na lící i rubové straně přesně spasovat

a zkontrolovat je pomocí tzv. soutiskové značky (neúplné značky na obou stranách, které se při nastavení bankovky proti světlu spojí a vytvoří hodnotové číslo bankovky).

Další technikou je tisk z hloubky (hlubotisk, nazývaný také intaglio – slovo v italštině znamenající „zářez“), díky němuž mají bankovky zvláštní plastický povrch. Převedete-li po bankovce prstem, můžete nahmatat iniciály ECB v pěti jazykových verzích, hodnotová čísla a okna a portály. Tyto prvky jsou vyryty do hlubotiskové desky a vytváří tak plastický povrch. Z originální desky, která je zpravidla měděná, se vyrobí tiskové desky v galvanické lázni. Barva, která se na ně nanáší, vyplní vyrytá místa a povrch se pak setře otáčejícím se válcem.

Egutér pro výrobu papíru pro bankovky 5 € s vyvýšenými motivy
vodoznaků

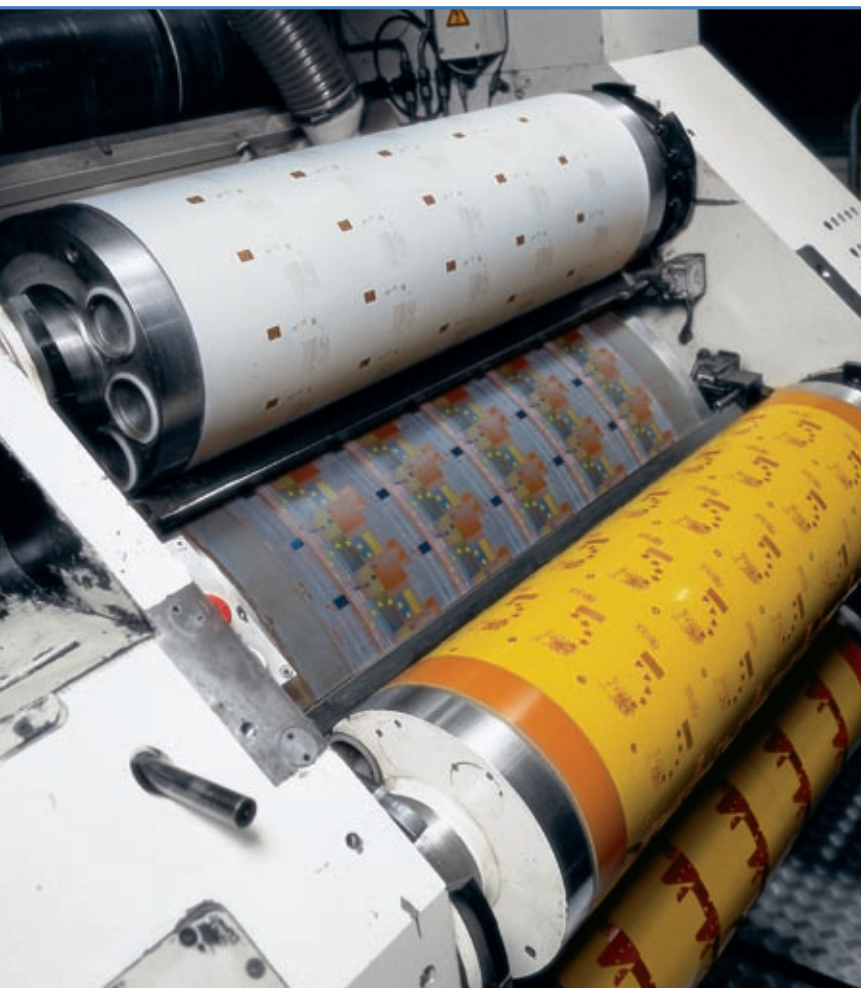

Přebytečná barva se z válce odstraní rozpouštědlem a stěrkou. Během tisku se barva přenáší na papír z desky připevněné k tiskovému válci. V této části je papír vtlačen do vyrytých drážek vyplněných barvou. Tlak dosahuje až 30 tun. Díky tomu získává bankovka plastický povrch.

Po tisku z hloubky se na rubové straně bankovky tiskne další ochranný prvek: opticky proměnlivá barva, která u bankovek vysokých nominálních hodnot tvoří hodnotové číslo bankovky, zatímco u nízkých nominálních hodnot se stejnou tiskovou technikou v papírně aplikuje iridiscentní pruh. V obou případech se barvy nanášejí technikou sítotisku, která zaručuje silnou vrstvu barev potřebnou pro dosažení optických efektů těchto ochranných prvků. Do papíru je pak zatepla nalisován medailon s hologramem. U bankovek nízkých nominálních hodnot se podobnou technikou aplikuje průběžný holografický pruh. Stroje používané v tomto procesu dosahují výkonu 8 000 archů za hodinu.

Archy se pak očíslovají technikou tisku z výšky. V číslovacím stroji se čísla tisknou na rubovou stranu dvěma různými číslovači. Po očíslování jsou archy automaticky rozřezány na rozměry bankovek, které se páskují do balíčků po 100 kusech. Balíčky jsou pak vyskládány do svazků po deseti balíčcích, které se balí do průhledné smršťovací fólie.

Archy a kvalita tisku se kontrolují v několika etapách výrobního procesu. Tyto kontroly se provádějí buď přímo ve výrobě, nebo mimo ni (z výroby se odebere vzorek). Kontrola je podle kontrolovaných parametrů namátková, nebo 100%. Například tiskárny zavedly výstupní automatickou kontrolu kvality bankovek, která probíhá na konci výrobního procesu na vysokorychlostních strojích pro zpracování bankovek. Vadné bankovky jsou buď automaticky vytříděny a následně zničeny, nebo je stroj na konci procesu sám rozdrťí.

Rotační desky pro tisk bankovek 50 € a gumový potah
přenosového válce v ofsetovém tiskařském stroji

Rotační deska pro tisk bankovek 50 €
v hlubotiskovém stroji

— Sítotiskový stroj, kterým se nanáší opticky proměnlivá barva na bankovky 50 €.

— Číslovací stroj. Každá bankovka má své jedinečné sériové číslo.

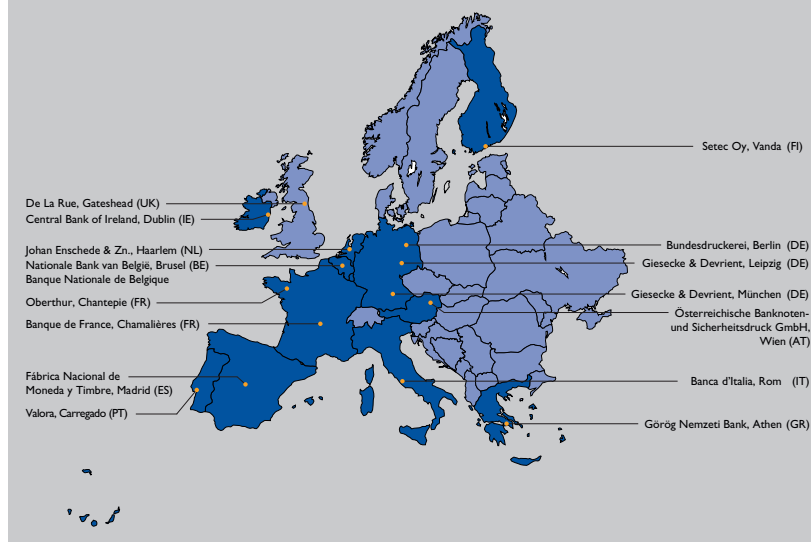
ŘÍZENÍ VÝROBY EUROBANKOVEK VE VELKÝCH OBJEMECH

V roce 1996 rozhodla Rada EMI, že všechny tiskárny v Evropské unii, které vyráběly národní bankovky, by se měly podílet na výrobě počáteční zásoby eurobankovek. Důvodem byl obrovský objem, který bylo třeba vyrobit ve velmi krátké lhůtě – dostatečné zásoby eurobankovek musely být k dispozici v 500 pobočkách národních centrálních bank několik měsíců před zavedením hotovostního eura 1. ledna 2002, aby bylo možné dodat je včas obchodním bankám. Zvažovaly se dva výrobní scénáře:

- „individuální výroba“, kdy by jednotlivé centrální banky odpovídaly za pokrytí svých vlastních potřeb eurobankovek v daném státě, a
- „sdružená výroba“, kdy by jednotlivé centrální banky vyrobily jen některé nominální hodnoty, které by však pokryly potřebu v celé eurozóně.

Sdružená výroba by byla efektivnější. Pokud by například všechny 50€ bankovky tiskly čtyři tiskárny místo patnácti, bankovky by byly jednodušší a nebylo by třeba činnost tolik koordinovat. Tyto výhody je však třeba porovnat s náklady na distribuci velkého množství bankovek potřebných pro zavedení hotovostního eura.

TRYCKNING AV SEDLAR Sedeltryckerier som tillverkar eurosedlarna

Mapa znázorňující místa, v nichž se tiskl počáteční objem bankovek.

Sdruženou výrobu navíc komplikovala skutečnost, že ji nebylo možné zavést dříve, než bylo zřejmé, které země euro zavedou. Tiskárny však musely objednat některá tiskařská zařízení už před přijetím rozhodnutí. Naštěstí zkušební projekt a následná nultá série ukázaly, že pro sdružení výroby nebyl žádný významný technický důvod. Bylo tedy rozhodnuto, že počáteční objem se bude tisknout individuálně.

Národní centrální banky mohly samozřejmě mezi sebou uzavřít dvoustranné dohody o sdružení výroby. To bylo výhodné především pro výrobu nízkých objemů vysokých nominálních hodnot, tj. bankovek 200 € a 500 €. Zejména pro menší země bylo efektivnější tyto nominální hodnoty nevyrábět, ale objednat si část objemu výroby u větší země, a využít tak výhod z rozsahu.

I když za koordinaci celého projektu odpovídala ECB, bankovky si od vybrané tiskárny opatřovaly jednotlivé národní centrální banky. Výroba tedy nebyla centrálně organizována. Nakonec bylo pro výrobu bankovek v roce 2001 použito nejméně 70 kombinací centrálních bank, tiskáren a nominálních hodnot.

Sériová výroba bankovkového papíru začala počátkem roku 1999 a tisk se rozběhl v létě stejného roku v Belgii, Francii, Německu, Itálii, Nizozemsku a ve Španělsku. V následujících měsících se tisk postupně rozšiřoval i do dalších tiskáren. Ty, které zahájily výrobu jednotlivých nominálních hodnot jako první, vyrobily referenční bankovky. Poté, co je schválila ECB, musely všechny tiskárny vyrobit bankovky stejných parametrů. Některé z tiskáren dosud vyráběly národní bankovky a výrobu eurobankovek zahájily později. Řecko začalo s tiskem koncem roku 2000, neboť k eurozóně přistoupilo až v roce 2001.

Před dokončením výrobní série určené pro zavedení hotovostního eura bylo třeba dosáhnout celkové výrobní kapacity zhruba jedné miliardy bankovek za měsíc, což znamenalo 33 milionů denně, 1 400 000 za hodinu, 23 000 za minutu nebo přibližně 400 kusů za vteřinu. Některé tiskárny pracovaly ve dne i v noci na tři směny včetně státních svátků. Eurobankovky pro zavedení nového platidla tisklo celkem 15 tiskáren: tři z nich byly v Německu, dvě ve Francii a po jedné v ostatních zemích eurozóny s výjimkou Lucemburska. Jedna z tiskáren byla v Británii, tedy mimo eurozónu.

Tiskařský stroj pro tisk z plochy

OCHRANA ZDRAVÍ

Bankovky všech sedmi nominálních hodnot i výrobní materiál ze všech zdrojů prošly zkouškami podle nejprísnejších evropských předpisů o ochraně zdraví a bezpečnosti. Tyto zkoušky, které probíhaly podle normy ISO 10993, prováděla Nizozemská organizace pro aplikovaný vědecký výzkum (the Netherlands Organisation for Applied Scientific Research). Zkoušky potvrdily, že eurobankovky jsou při běžném používání zdravotně zcela nezávadné.

€-day

KAPITOLA 4

ZAVEDENÍ EURA DO HOTOVOSTNÍHO OBĚHU

ODHAD POTŘEBNÉHO MNOŽSTVÍ BANKOVEK K TISKU

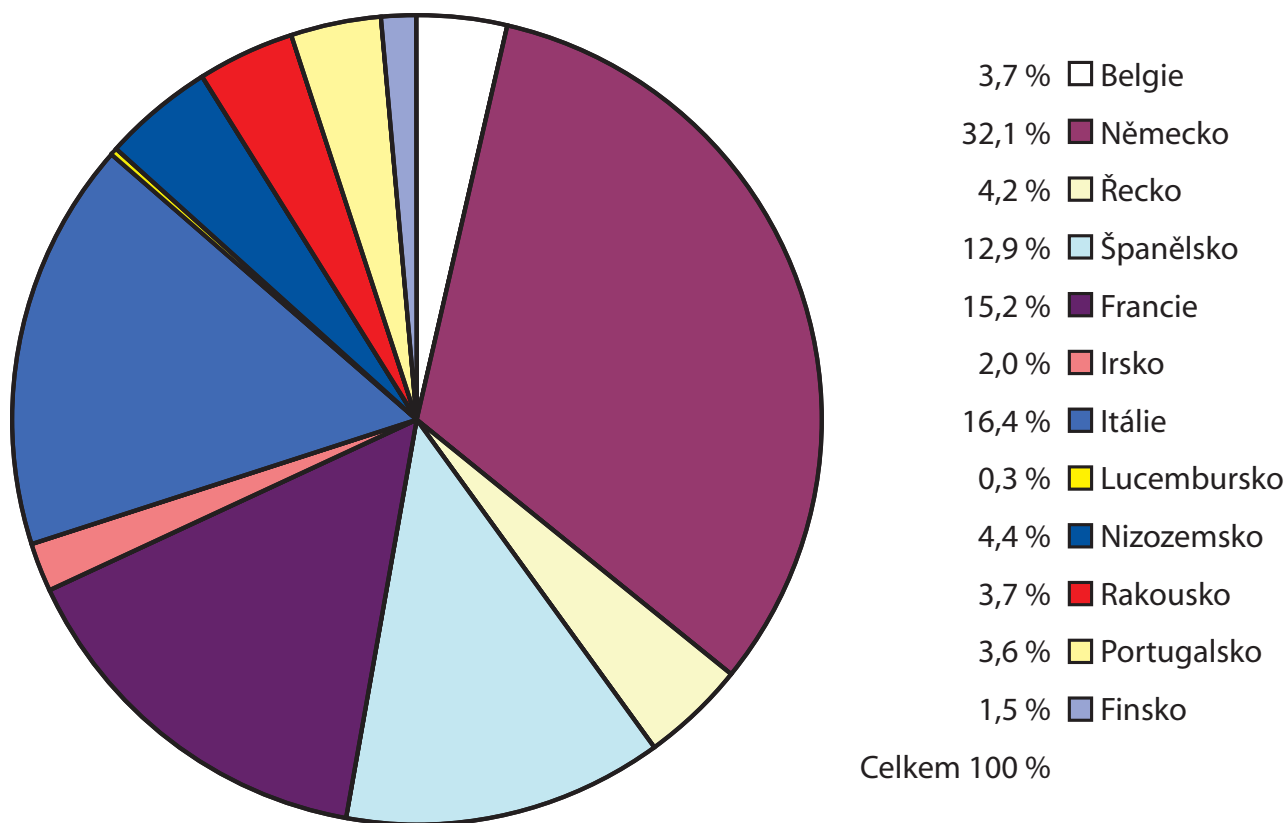
Národní centrální banky odhadly své požadavky na množství eurobankovek potřebných pro zavedení eura do hotovostního oběhu a pro zbytek roku 2002. První potenciální odhad byl proveden v roce 1998, ale každoročně se aktualizoval. Tomu odpovídala i úprava plánovaného objemu výroby. V posledních měsících před zavedením hotovostního eura požádaly obchodní banky o více bankovek nízkých nominálních hodnot, než se očekávalo, a jejich požadavky bylo třeba splnit.

První výrobní dávka se skládala z tzv. zaváděcího objemu, který měl před zavedením eurobankovek nahradit národní bankovky v oběhu, a z tzv. logistického objemu, který měl zajistit nepřetržitou dodávku eurobankovek během roku. Odhadnout poptávku po jednotlivých nominálních hodnotách však bylo pro národní centrální banky obtížné, neboť nominální hodnoty národních bankovek a eurobankovek byly odlišné. Bylo třeba pečlivě vyhodnotit možné dopady spojené s výměnou některých národních nominálních hodnot za euromince a také zavedení vysokých nominálních hodnot eurobankovek.

V neposlední řadě bylo třeba také zohlednit poptávku v zemích mimo eurozónu. Například bankovky německé marky se používaly ve velkém množství mimo Německo, zejména ve střední a východní Evropě. Podle odhadu se zhruba jedna třetina objemu bankovek německé marky (ekvivalent 32–45 mld. EUR) používala mimo území Německa, a nebylo tedy možné zjistit, kolik z tohoto množství se vymění za euro a v jakém rozsahu budou tyto bankovky vyměňovat další země eurozóny sousedící s východní Evropou.

Počáteční objem výroby byl v roce 2001 stanoven na 14,9 miliard bankovek (představující hodnotu více než 633 mld. EUR), z čehož devět až deset miliard byl zaváděcí objem nahrazující národní bankovky v oběhu a zhruba pět miliard bankovek tvořilo logistický objem. Odhad zaváděcího objemu vycházel z množství národních bankovek v oběhu (11,7 mld. bankovek na konci roku 2000). Nakonec se však ukázalo, že bankovek bylo potřeba méně. Rok po přechodu na hotovostní euro bylo v oběhu 8,2 miliard eurobankovek. Do konce roku 2006 vzrostlo jejich množství na 11,3 miliard.

Vedle zaváděcího a logistického objemu rozhodla Rada guvernérů ECB počátkem roku 2001 zavést tzv. centrální rezervu eurobankovek, která měla posloužit jako záloha v případě problémů ve výrobě, nedostatků v kvalitě nebo množství nebo při zvýšení poptávky po některých nominálních hodnotách. Centrální rezerva obsahovala 1,9 mld. bankovek a skládala se z nominálních hodnot, které se používají při placení nejčastěji (bankovky 5 €, 10 €, 20 €, 50 € a 100 €). Většinu jich vyrobilo konsorcium evropských tiskáren, které měly ještě volnou kapacitu. ECB bankovky objednala a zaplatila a národní centrální banky, které bankovky potřebovaly, si je kupovaly od ECB. Zhruba 30 % této zásoby se spotřebovalo před přechodem na hotovostní euro a během něj. Zbývající část centrální rezervy byla v plném rozsahu převedena do strategické zásoby Eurosystemu.

Počáteční objem výroby s podíly jednotlivých národních centrálních bank

Bankovky zabalené ve fólii a uskladněné v Banco de España v Madridu

OBĚH BANKOVEK A JEJICH ZÁSoba

Bankovky (a také mince) se považují za oběživo, jakmile je národní centrální banka vydá, zpravidla obchodním bankám. Objem bankovek v oběhu klesá, když se bankovky do národní centrální banky vrací. Pojem „bankovky v oběhu“ znamená vydané bankovky minus vrácené bankovky. Bankovky jsou také „v oběhu“, pokud se nepoužívají pro platby, ale jsou uloženy v bankách nebo v prasátkách.

Nové i použité bankovky uskladňují národní centrální banky. Po kontrole jejich upotřebitelnosti, tzn. zda jsou bankovky pravé a neporušené, lze použité bankovky vrátit do oběhu. Neupotřebitelné bankovky se likvidují, zatímco padělky se hlásí orgánům policie. Eurosystém udržuje dva druhy zásob: logistickou a strategickou zásobu.

Logistická zásoba je pracovní zásoba u národních centrálních bank a pokrývá běžnou poptávku včetně sezónního zvýšení poptávky.

Logistická zásoba se používá pro tyto účely:

- výměna neupotřebitelných bankovek, které se vrací z oběhu,
- vyrovnávání očekávaného zvýšení objemu oběživa,
- uspokojování sezónních výkyvů v poptávce a
- optimalizace převozu bankovek mezi pobočkami národních centrálních bank.

Čím je síť národní centrální banky rozsáhlejší, tím větší objem zásob je třeba, neboť jednotlivé pobočky musí vždy pokrýt potenciální poptávku po všech nominálních hodnotách.

Někdy může u některé národní centrální banky dojít také k nerovnováze (přebytku nebo nedostatku) v logistické zásobě, protože lidé cestují v eurozóně a bankovky si berou s sebou. Dojdou-li některé národní centrální bance bankovky některé z nominálních hodnot, může čerpat ze strategické zásoby Eurosystému, pokud nestačí přebytečné logistické zásoby ostatních národních centrálních bank.

*Ozbrojený doprovod v tiskárně bankovek
v portugalském Carregadu*

ŘÍZENÍ ZÁSOB PRO PŘECHOD NA NOVOU MĚNU

Díky pravidelným úpravám plánů národních centrálních bank pro výrobu bankovek a zavedení centrální rezervy eurobankovek se předpokládalo, že Eurosystem má před přechodem na hotovostní euro k dispozici dostatečné množství bankovek. Jen několik měsíců před zavedením hotovostního eura však vznikly pochybnosti, zda budou mít jednotlivé národní centrální banky dostatek bankovek, aby na začátku roku 2002 pokryly poptávku, neboť poskytly vysoký objem bankovek nízkých nominálních hodnot obchodním bankám. Týkalo se to především bankovek 5 €. Aby Eurosystem minimalizoval riziko, že v některých regionech bude bankovek nedostatek, zavedl systém řízení zásob.

Tento systém umožnil národním centrálním bankám, kterým naléhavě hrozil nedostatek bankovek, získat rychlý přístup k centrální rezervě. Národní centrální banky se také zavázaly vzájemně si vypomáhat a poskytovat si přebytečné bankovky. Pokud by některé z centrálních bank bankovky docházely, musela se nejprve obrátit na centrální rezervu. Pokud by ta nemohla požadavek pokrýt, ostatní centrální banky by byly připraveny provést nouzový

převod přebytků ze svých logistických zásob. Z tohoto důvodu národní centrální banky aktualizovaly v prosinci 2001 své odhady maximálního množství potřebného do konce února 2002 a dále poskytly ECB podrobné údaje o stavu zásob bankovek, které požadovaly k zajištění bezproblémového zásobování bankovkami. Tyto údaje společně s denními aktualizacemi počtu bankovek uvedených do oběhu k 1. lednu 2002 umožnily ECB sledovat během kritického období přechodu na novou hotovost poptávku a nabídku eurobankovek.

V období od listopadu 2001 do ledna 2002 požádalo centrální rezervu několik národních centrálních bank o poskytnutí více než 500 milionů bankovek v hodnotách 5 € a 10 €. Většina těchto bankovek však ale nebyla vydána v období přechodu na hotovostní euro, neboť se ukázalo, že množství poskytnuté bankám na začátku pokrývá většinu jejich potřeb, a během prvních týdnů v lednu 2002 čerpaly banky od národních centrálních bank jen malé množství. Systém řízení zásob však pomohl zabránit případným nedostatkům v zásobování a po přechodu na novou hotovost posloužil jako základ pro stálý systém řízení zásob.

*Dodávka hotovostních eur do supermarketu
v Rakousku koncem roku 2001*

VČASNÁ DISTRIBUCE BANKOVEK A MINCÍ

V posledních čtyřech měsících roku 2001, kdy byly bankovky a mince národních měn stále v oběhu, si podniky v celé eurozóně (zejména banky a obchody) vytvořily vlastní zásobu eurobankovek a mincí. Zásobení proběhlo ve dvou krocích jako tzv. předzásobení a druhotné předzásobení. V první fázi dodaly národní centrální banky bankovky a mince obchodním bankám, které novou hotovost dále distribuovaly obchodům, pobočkám bank a dalším subjektům. Nová hotovost ještě neměla postavení zákonného platidla a její oběh byl zakázán. Díky předzásobení a druhotnému předzásobení však byly eurobankovky a mince běžně dostupné již před 1. lednem 2002 a subjekty zabývající se přepravou peněz mohly svých 7 600 vozidel využívat efektivněji, a zajistit tak koncem roku 2001 plynulé dodávky. I další subjekty využily výhod vyplývajících z včasné distribuce peněz:

- banky naplnily eurobankovkami 200 000 bankomatů,
- maloobchodníci připravili na novou hotovost pokladny,

- banky a provozovatelé prodejních automatů zahájili plnění automatů hotovostí.

Nedostatek nových bankovek a mincí v prvních dnech roku 2002 by nejen uškodil nové měně v očích veřejnosti, ale prodloužil by také dobu, během níž by obíhaly souběžně národní měny a euro a která byla stanovena na maximálně osm týdnů. Jen dostatečně velké a včasné dodávky hotovosti by zajistily hladký přechod na novou hotovost a udržely by i posílily důvěru veřejnosti a finančních trhů v novou měnu. Z hlediska objemu bylo do konce roku 2001 pokryto téměř 80 % počáteční poptávky po bankovkách a 97 % celkové potřeby mincí (včetně zaváděcích sad pro veřejnost).

Z různých důvodů, jako byla velikost jednotlivých zemí eurozóny a jejich ekonomik, infrastruktura pro zásobování hotovostí a scénář pro přechod na novou hotovost, začaly jednotlivé národní centrální banky provádět předzásobení a druhotné předzásobení v rozdílnou dobu.

Zákazník při nákupu zaváděcí sady
v bance v Paříži

Maximální délka období činila čtyři měsíce, tj. od 1. září 2001. Dřívější zahájení nebylo z logistických důvodů opodstatněné a zvýšilo by bezpečnostní rizika i riziko předčasného oběhu eura. Harmonogramy dodávek bankovek se lišily od harmonogramů pro mince. Mince byly zpravidla dodávány dříve, neboť logistická zátěž spojená s převozem mincí byla vyšší než u bankovek. Důvodem byla také jejich nominální hodnota – bezpečnostní riziko bylo nižší.

Banky a obchodníci, kteří získali hotovost, byli právně nebo smluvně zavázáni dodávající bankou, že před 1. lednem 2002 peníze neposkytnou zákazníkům. Předčasný oběh eurobankovek a mincí by narušil plány a vyvolal zmatek. Banky musely uzavřít pojištění proti riziku zničení a krádeže i proti riziku, že veřejnost začne předzásobenou hotovost používat předčasně. Eurobankovky dodané bankám zůstaly ve všech zemích ve vlastnictví centrálních

bank až do 00.00 hod. 1. ledna 2002, případně byly zajištěny kolaterálem v případech, kdy zachování vlastnictví nebylo podle vnitrostátních právních předpisů možné nebo vymahatelné.

Na rozdíl od bank, obchodů a dalších organizací neměla k hotovostnímu euru před jeho zavedením přístup veřejnost, s jednou důležitou výjimkou – občané mohli ve druhé polovině prosince 2001 získat zaváděcí sady, a to buď od bank nebo přímo od národních centrálních bank. Zaváděcí sady obsahovaly jen malé částky, které se pohybovaly od 3,88 € (ekvivalent 23 finských marek) do 15,25 € (ekvivalent 100 francouzských franků). Smyslem bylo umožnit veřejnosti, aby se s mincemi seznámila a usnadnit přechod na novou hotovost. Předpokládalo se, že lidé budou počátkem roku 2002 mince používat, a k obchodníkům se tak dostane více hotovosti.

Přísná bezpečnostní opatření při přepravě eur
z pobočky Banca d'Italia poblíž Říma

Národní centrální banky uváděly ve svých informačních kampaních, že zaváděcí sady by měly být použity k placení, a nikoli jako sběratelské předměty. Bylo však zřejmé, že lidé budou mít zájem si je ponechat jako připomínku historické události, a nebudou tak ochotni je používat k placení. Sad se vyrobilo jen malé množství a v některých zemích se vyprodaly do 48 hodin.

Proč však byly banky ochotny vytvářet velké zásoby hotovosti s takovým předstihem před přechodem na novou hotovost? Hotovost není úročena a pro banky představuje náklady na likviditu, které je třeba neutralizovat. Aby banky měly zájem přijímat dodávky bankovek a mincí s předstihem, byl dohodnut model účtování na vrub, který:

- měl zohledňovat náklady na držení dodatečné hotovosti v eurech,
- měl být jednoduchý a snadno realizovatelný a
- neměl zasahovat do vztahů mezi bankami a jejich zákazníky.

Podle „modelu lineárního účtování na vrub“ nebyla hotovost účtována bankám na vrub jednorázově, ale po třetinách celkové nominální hodnoty ve dnech 2., 23. a 30. ledna 2002.

Tyto termíny zohledňovaly hlavní refinanční operace počátkem roku 2002, jejichž prostřednictvím ECB poskytovala (a dodnes poskytuje) likviditu obchodním bankám.

Rada guvernérů souhlasila s tím, že model účtování na vrub zůstane na úrovni Eurosystému jediným nástrojem pro neutralizaci nákladů těchto subjektů, které se na přechodu na hotovostní euro podílejí. Na národní úrovni však bylo možné uplatnit v omezené míře určité výjimky, pokud taková předpokládaná opatření měla usnadnit přechod na novou hotovost. Některé národní centrální banky například nabízely finanční pobídky bankám, které přijímaly bankovky nízkých nominálních hodnot dříve nebo které dříve vracely národní platidla.

Vzhledem k tomu, že značný počet bankovek vydaných národními centrálními bankami obíhal mimo eurozónu, byla hotovost dodávána včas i do těchto oblastí, i když její objem byl menší. Od 1. prosince 2001 upravovaly distribuci hotovosti obchodním bankám mimo eurozónu, kterou prováděly banky v eurozóně, obecné zásady ECB. Podle nich mohly banky distribuovat eurobankovky svým pobočkám a ústředím, které se nacházely mimo eurozónu.

Ozbrojený doprovod vozidla převážejícího eura při výjezdu z trajektu v Řecku

Hotovost také mohly předávat svým dceřiným podnikům i dalším bankám s ústředím nebo sítěmi poboček mimo eurozónu.

Následné obecné zásady ECB rozšířily možnost dřívější distribuce eurobankovek mimo eurozónu. Banky mimo eurozónu, které se specializovaly na distribuci bankovek ve větších objemech, mohly získat hotovost od národní centrální banky a předat ji svým zákazníkům – bankám mimo eurozónu. Dále mohly národní centrální banky zemí mimo eurozónu přijímat eurobankovky a distribuovat je bankám, které spadaly do jejich působnosti. Distribuce bankovek například obchodníkům mimo eurozónu však nebyla povolena.

Distribuce eurobankovek do jakékoli oblasti mimo eurozónu byla povolena teprve od 1. prosince 2001. Specializovaným úvěrovým institucím a národním centrálním bankám mimo eurozónu byly distribuovány bankovky v hodnotě 4,1 mld. EUR. Německá Bundesbanka odpovídala za 78 % a francouzská centrální banka za 12 % této distribuce. Východní Evropa a západní části Balkánu a Turecka

(kde bylo množství bankovek německé marky v oběhu značné) obdržely více než polovinu všech bankovek expedovaných mimo eurozónu. Velký objem byl převezen také do severní Afriky a do mezinárodních bank zabývajících se velkoobchodním bankovníctvím, které jsou například ve Švýcarsku nebo Spojeném království.

PŘEDZÁSOBENÍ A DRUHOTNÉ PŘEDZÁSOBENÍ

„Předzásobení“ znamenalo fyzické dodání eurobankovek a mincí z národních centrálních bank obchodním bankám nebo jejich pověřeným zástupcům (podnikům zabývajícím se přepravou peněz) v období od 1. září do 31. prosince 2001. Poskytnutí těchto bankovek a mincí třetím stranám, jako byly obchody, restaurace i výrobci a vlastníci prodejných automatů, se nazývalo „druhotné předzásobení“ a probíhalo od 1. září 2001. Nástroje předzásobení a druhotného předzásobení včetně modelu účtování na vrub pro takto poskytnuté částky upravovaly obecné zásady ECB.

USNADNĚNÍ PŘECHODU NA HOTOVOSTNÍ EURO PRO OBCHODNÍKY

Mnoho obchodníků se obávalo, že na počátku roku 2002 budou muset mít k dispozici velké množství mincí, neboť hlavním distribučním kanálem pro nové mince měly být právě obchody (zatímco většina bankovek se vydávala prostřednictvím bankomatů). Tyto obavy měly zmírnit zaváděcí sady mincí. Ze stejného důvodu byly banky vyzvány, aby v bankomatech používaly raději bankovky nižších nominálních hodnot. Rovněž státní orgány měly vyplácet sociální dávky (které jsou často poskytovány v hotovosti) v bankovkách nízkých nominálních hodnot.

O pomoc byla požádána také veřejnost. Informační kampaň Euro 2002 občany vyzvala, aby omezili smíšené platby, tedy platby v národní měně a eurech, aby co mnohá nejdříve začali využívat eurobankovky a mince a aby si při placení připravili podle možnosti přesnou částku.

UVEDENÍ EURA DO HOTOVOSTNÍHO OBĚHU

Celková částka bankovek v oběhu během prvních dnů přechodu na hotovostní euro překročila očekávání. Pokud bychom bankovky uváděné do oběhu přirovnali k vodě napouštěné do vany, pak by byla vana stále plnější, dokonce více, než se předpokládalo. Důvodem byla velká průtočnost „eurokohoutku“, který bylo možné naplno otevřít díky vysokému objemu hotovosti dodané před přechodem. „Sběrné potrubí“ pro národní bankovky však mělo jen omezenou kapacitu, a způsobilo tak, že se národní měny stahovaly z oběhu jen pomalu.

Během přechodu sledovala ECB denně objem vydaných eurobankovek a mincí i objem národních platidel stažených z oběhu. Graf na straně 63 znázorňuje celkový počet bankovek v oběhu po

zavedení hotovostního eura. Vzhledem k tomu, že všechny bankovky z předzásobení byly vykazovány jako bankovky „v oběhu“, dosáhla hodnota obíhajících bankovek k 1. lednu 2002 403 mld. EUR a překročila hodnotu bankovek v oběhu k 1. lednu 2001 o 6 %.

Celkový počet bankovek v oběhu každým dnem klesal, neboť objem národních bankovek stažených z oběhu překračoval emisi eurobankovek. Dne 28. února 2002 bylo poprvé vydáno více eurobankovek, než bylo národních bankovek staženo z oběhu. Ve stejný den dosáhla celková hodnota bankovek v oběhu 285,1 mld. EUR, tedy o jednu čtvrtinu méně než 28. února 2001.

Poptávka po bankovkách 5 € a 10 € byla na začátku přechodu neobyčejně vysoká, protože Eurosystem vyzval banky, aby distribuovaly především bankovky nízkých nominálních hodnot. Po prvních dnech přechodu množství těchto bankovek v oběhu rychle klesalo – během jediného měsíce o více než 30 % u bankovek v hodnotě 5 € a téměř o 20 % u bankovek v hodnotě 10 €. Poptávka po bankovkách vysokých nominálních hodnot se naopak trvale zvyšovala. Tento vývoj se odrážel v průměrné hodnotě eurobankovek v oběhu, která v lednu 2002 činila 28 EUR na bankovku a do konce stejného roku vzrostla na 44 EUR. V prosinci 2006 činila průměrná hodnota eurobankovky v oběhu 55 EUR.

Poměr hotovostních plateb k celkovému objemu plateb vzrostl ve většině zemí eurozóny v prvních dvou lednových týdnech, neboť lidé vypotřebovali bankovky národní měny a seznámili se s eurem. V druhé polovině ledna se tento stav začal vracet k normálu. Podíl plateb prováděných hotovostním eurem dosáhl do 7. ledna v průměru 75 % a do poloviny ledna byl vyšší než 90 %.

Dne 1. ledna 2002 těsně po půlnoci: lidé v Maastrichtu si pečlivě prohlíží nové eurobankovky.

STAŽENÍ NÁRODNÍCH BANKOVEK A MINCÍ Z OBĚHU

Většina orgánů státní správy v jednotlivých zemích se při přechodu na nová platidla pokusila s předstihem snížit zátěž bank, obchodníků a subjektů zabývajících se přepravou peněz tím, že upozorňovala obyvatele, aby národní mince složili u bank již dlouho před lednem 2002. Také dobročinné organizace pořádaly kampaně, v nichž se obracely na občany s výzvami, aby své „staré“ mince darovali. Celková hodnota mincí národních měn v oběhu se v roce 2001 snížila o 9 %: ze 17,9 mld. EUR na konci roku 2000 na 16,3 mld. EUR o 12 měsíců později. Z hlediska objemu bylo na konci roku 2001 stále v oběhu 107,5 miliard národních mincí, což bylo více než dvojnásobek celkového objemu mincí vyrobených pro zavedení eura.

Tento rozpor lze vysvětlit shromažďovací mentalitou některých uživatelů mincí. Zejména mince nízkých hodnot se uchovávají po dlouhou dobu (například v prasátkách), a zmizí tak z oběhu. Tyto mince mohly také skončit u sběratelů, kteří na celkovou hodnotu mincí nehledí. Tyto mince nízkých hodnot se používají k placení jen omezeně a přijaté drobné nemusí být nutně použity k dalším nákupům. Navíc obchodní banky neproměňují mince, které si turisté dovezou domů. Tyto mince jsou pak rovněž „ztracené“. Nashromážděné a ztracené mince pak způsobí, že je třeba stále uvádět do oběhu nové mince, a počet mincí v oběhu tak roste.

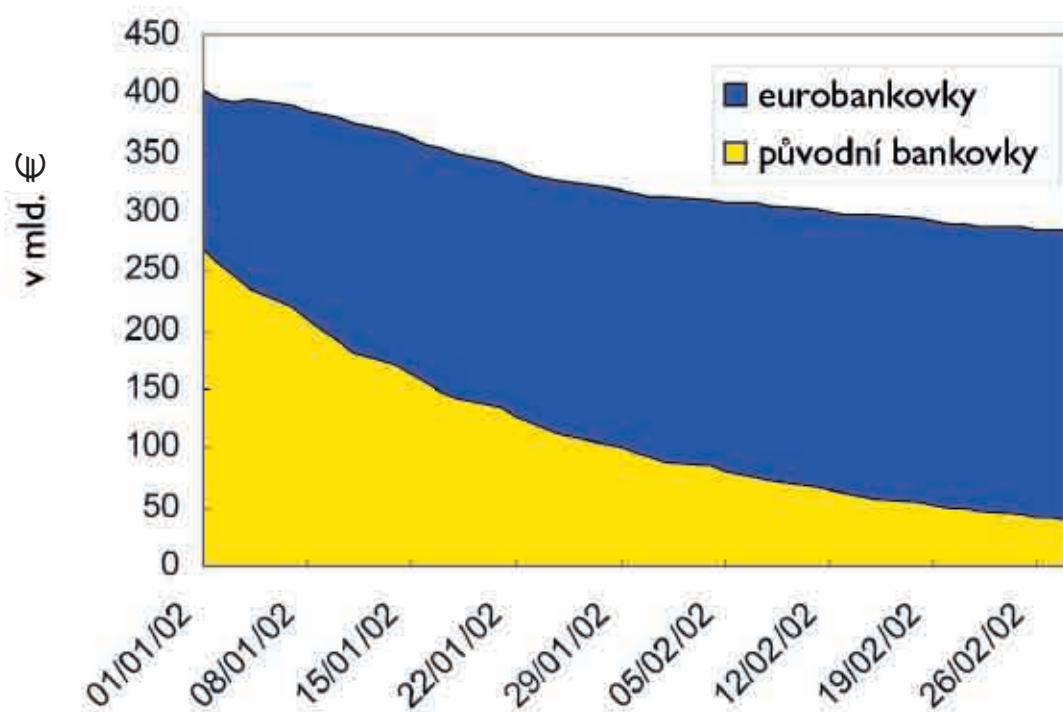
Z hlediska hodnoty byla do konce února 2002 zhruba jedna třetina národních mincí stažena z oběhu, a hodnota obíhajících mincí tak poklesla z 16,3 mld. EUR na 11,3 mld. EUR.

Hodnota národních bankovek v oběhu v roce 2001 klesla o téměř 270 mld. EUR. Tento pokles pokračoval výrazně od 2. ledna 2002. Bankovky vrácené národním centrálním bankám představovaly denně 4–6 % zbývajících národních bankovek v oběhu. Do konce února 2002 jejich hodnota poklesla na 53,8 mld. EUR. Z hlediska hodnoty bylo do konce roku 2002 vráceno 95,1 % národních bankovek v oběhu.

Původní národní bankovky lze stále vyměňovat za euro u národních centrálních bank, které je vydaly, a to po velmi dlouhou dobu nebo dokonce bez časového omezení, a zbytkové objemy tak zůstanou „v oběhu“. Některé národní bankovky a mince si lidé patrně ponechají z nostalgie nebo jako předměty sběratelského zájmu.

S cílem omezit pravděpodobnost krádeže byly od 1. ledna 2002 v Belgii, Francii, Itálii, Lucembursku a Španělsku zavedeny systémy označování národních bankovek. Bankovky byly znehodnoceny proděravěním, nebo odstřížením rohu, aby nebylo možné je dále vyměňovat nebo používat při platbách. Díky tomu se snížilo i pojistné, které banky a pošty platily za přepravu bankovek, a tím i jejich finanční zátěž.

Hodnota bankovek v oběhu od 1. ledna do 28. února 2002

Nárůst hodnoty nových bankovek a pokles hodnoty původních bankovek v oběhu na začátku roku 2002, který znázorňují rozšiřující se modrý pruh a zužující se žlutý pruh.

Odborník na přístroje pro příjem a výdej peněz zkouší v Deutsche Bundesbank poblíž Frankfurtu euromince z několika mincoven.

ÚPRAVA BANKOMATŮ A PENĚŽNÍCH AUTOMATŮ

Zhruba 70 % výběrů z bankovních účtů se uskutečňuje prostřednictvím bankomatů. Během prvních deseti dnů přechodu na hotovostní euro v lednu 2002 využívali lidé při výběru hotovosti nebo výměně národní měny mnohem více služeb na přepážkách 218 000 bank a pošt. V některých zemích jako Španělsko nebo Německo, kde byly banky otevřeny pro veřejnost i 1. ledna, byl objem peněz poskytnutých na přepážkách dokonce vyšší než jejich objem vybraný prostřednictvím bankomatů.

Eurosystém podporoval včasnou a rychlou úpravu bankomatů tak, aby většina z nich vydávala pouze eurobankovky (a nikoli bankovky národních měn) již od 1. ledna 2002.

Podniky, které potřebovaly upravit své přístroje pro příjem a výdej peněz (např. bankomaty nebo prodejní automaty) na euro, měly možnost nové bankovky vyzkoušet s velkým předstihem. S rozšiřující se výrobou bankovek tiskárny poskytovaly ke zkušebním účelům stále více nominálních hodnot. Proběhly celkem tři etapy:

- V květnu a září 2000 byly výrobcům přístrojů nabídnuty dvě centralizované zkušební série. Celkem se zúčastnilo 54 podniků z členských států EU i mimo ni (včetně Japonska a USA). Zkoušky, na které dohlížela ECB, probíhaly v bezpečných prostorách Bundesbanky poblíž Frankfurtu. Každý podnik měl k dispozici menší zkušební kabinu, v níž mohl bankovky analyzovat pomocí vlastních přístrojů. Podniky dostaly k dispozici také informační soubory o eurobankovkách včetně údajů o umístění a vlastnostech ochranných prvků. Tyto informace jim pomohly určit, které prvky mohou při ověřování pravosti bankovek zkontrolovat pomocí svých senzorů.

Odborníci na přístroje pro příjem a výdej peněz zkouší eurobankovky v Deutsche Bundesbank poblíž Frankfurtu.

- Od 1. března 2001 probíhaly tyto zkoušky ve všech 12 zemích eurozóny a také ve Spojeném království a zúčastnilo se jich více než 150 organizátorů. Tentokrát byli přizváni také poskytovatelé služeb (včetně podniků zabývajících se údržbou přístrojů pro příjem a výdej peněz) a banky.
- Od 1. září 2001 prováděly podniky laboratorní zkoušky prvních dodávek bankovek přímo ve svých prostorách. V zájmu vyloučení nerovného zacházení s výrobci přístrojů ze zemí mimo eurozónu, kteří eurobankovky nesměli dostávat, si tyto podniky mohly eurobankovky koupit od Bundesbanky.

Po důkladné přípravě ze strany výrobců a provozovatelů bankomatů a bank byla úprava přístrojů v celé eurozóně rychlá – z 90 % dne 2. ledna 2002 vzrostla o dva dny později prakticky na 100 %. Počet výběrů z bankomatů byl v prvním týdnu ledna 2002 velmi vysoký, a odrážel tak zájem

lidí o novou měnu i jejich zvědavost. Například v Nizozemsku dosáhl počet výběrů z bankomatů během prvních dvou dnů roku celkem pěti milionů. Množství výběrů se udrželo na vysoké úrovni až do poloviny druhého týdne, kdy se začalo vracet na běžnou úroveň.

Úprava peněžních automatů probíhala o něco pomaleji v porovnání s ostatními prvky, které souvisely s přechodem na novou hotovost. Tento vývoj byl však celkem pochopitelný, vezmeme-li v úvahu počet automatů (deset milionů mincovních automatů, z nichž některé rovněž přijímaly bankovky), které bylo potřeba upravit, a počet techniků, kteří tento úkol mohli během relativně krátké doby zvládnout. Obyvatelé zemí, v nichž automaty euro nepřijímaly a kde úprava trvala déle, však měli výhodu – pokud za některé služby (např. parkovné, jízdenky apod.) nemohli zaplatit, nebylo možné je pokutovat. Všechny tyto počáteční obtíže se však podařilo překonat během několika prvních týdnů.

BEZPLATNÁ VÝMĚNA NÁRODNÍCH BANKOVEK

Neodvolatelným stanovením směnných kurzů pro národní bankovky a mince v zemích eurozóny, které se uskutečnilo k 1. lednu 1999, se tyto bankovky a mince staly z právního hlediska dílčími jednotkami eura. Od této chvíle bylo možné, aby osoba například v Portugalsku poslala bankovním převodem peníze denominované v eurech na bankovní účet v Nizozemsku. Nemohla však používat eurobankovky a mince, neboť ty byly zavedeny až v roce 2002.

S cílem zohlednit toto neodvolatelné stanovení směnných kurzů a dosáhnout také určité vzájemné směnitelnosti mezi národními bankovkami zemí eurozóny během tříletého přechodového období nabídly národní centrální banky bezplatnou výměnu národních bankovek. Většina národních centrálních bank nabízela tuto službu veřejnosti na svých pobočkách – celkem se jich zúčastnilo 500.

Subjekty zpracovávající hotovost jako obchodní banky a směnární mohly ve většině zemí vyměňovat národní bankovky pouze na jednom místě. K výměně se nepřijímaly mince, neboť převoz zpět do vydávající země by představoval logistické problémy z důvodu jejich hmotnosti i objemu. Největší množství zahraničních bankovek zaslala zpět do země původu německá Bundesbanka – celkem 661 milionů. Na druhém a třetím místě byly centrální banky Francie a Lucemburska, které navrátily 93 milionů a 27 milionů.

Tato bezplatná výměna bankovek měla původně skončit 31. prosince 2001, souběžně se zavedením hotovostního eura. V zájmu usnadnění přechodu na hotovostní euro však Rada guvernérů ECB rozhodla povolit výměnu národních bankovek až do 31. března 2002, kdy téměř všechny národní bankovky byly nahrazeny eurobankovkami.

KAPITOLA 5

KOMUNIKACE

Novinové titulky o nové měně, které byly zveřejněny v Lucembursku na Den €.

PŘÍPRAVA VEŘEJNOSTI NA VÝMĚNU PLATIDEL

Zavedení hotovostního eura představovalo složitý a ambiciózní úkol, který od všech přímo zúčastněných včetně veřejnosti vyžadoval značné organizační, logistické, technické, finanční a administrativní úsilí. Základem úspěchu bylo zapojení bank, maloobchodníků, společností pro převoz hotovosti, výrobců prodejních automatů a také koordinace přípravných prací. V mnoha zemích byly zřízeny rady pro přechod na euro, jejichž členy se stali zástupci veřejné správy a sdružení podniků. Od roku 1997 probíhaly rovněž diskuze na evropské úrovni. EMI, jehož nástupcem se stala ECB, tak například pořádala pravidelná setkání s odborníky národních vlád a projednával s nimi široké spektrum otázek, včetně legislativy, uvádění dvojích cen, zaokrouhlování cen, účetnictví, DPH a dalších daňových otázek. EMI a ECB organizovaly na evropské úrovni „setkání se třetími stranami“. Cílem těchto setkání bylo řešit záležitosti spojené s přechodem na hotovostní euro.

Zpočátku nezamýšlela ECB zveřejňovat informace o grafické úpravě a ochranných prvcích eurobankovek před 1. zářím 2001, kdy začaly dodávky bankovek a veřejnost získala informace o ochranných prvcích. Avšak s ohledem na počet subjektů zpracovávajících hotovost, jakými jsou například prodavači, pokladní atd., kteří museli být vyškoleni, usoudily podniky,

že čtyři měsíce nejsou dostatečně dlouhou dobou pro realizaci školení s ohledem na to, že by nejdříve muselo proběhnout školení samotných školitelů. Proto byla k 1. lednu 2001 v pobočkách národních centrálních bank zahájena „školení pro školitele“, ačkoli zvláštní školicí sady byly rozeslány až po uveřejnění ochranných prvků bankovek 30. srpna 2001.

ECB si byla vědoma toho, že zrakově postižení či jinak znevýhodnění se potřebují seznámit s měnou co nejdříve. Počínaje březnem 2001 rozeslala ECB v rámci programu Evropské komise „Euro v kostce“ 30 000 sad ukázkových bankovek, které byly pro účely školení určeny organizacím pro zrakově postižené. K dispozici byly rovněž sady pro školení lidí s jinými druhy postižení.

Ukázkové bankovky působily „na omak“ stejně jako pravé eurobankovky, jelikož byly vyrobeny z bankovkového papíru s plastickým tiskem. Aby nemohlo dojít k záměně ukázkových bankovek za pravé, byla jejich rubová strana ponechána prázdná a lící strana nesla nápis „NO VALUE“. Pomocí ofsetového tisku byla vytvořena modelová grafická úprava bankovek, která se od konečné úpravy lišila.

Odhalení eurobankovek obří velikosti na věži Eurotower ve
Frankfurtu, sídle ECB, dne 30. srpna 2001

INFORMAČNÍ KAMPAŇ EURO 2002

V průběhu technických a logistických příprav na výměnu hotovosti se ukázalo, že veřejnost potřebuje informace o nové měně. Informace o výhodách zóny s jednotnou měnou a o přepočítacích koeficientech byly již zveřejněny, ale veřejnosti stále chyběly souhrnné praktické informace o výměně platidel.

ECB se rozhodla zahájit rozsáhlou kampaň, jejímž cílem bylo informovat veřejnost o nových bankovkách a mincích. Po veřejné soutěži byla v listopadu 1999 vybrána mezinárodní reklamní agentura, která měla ECB a národním centrálním bankám pomoci realizovat informační kampaň Euro 2002.

Tato kampaň se soustředila na:

- vzhled eurobankovek a mincí,
- jejich nominální hodnoty,
- ochranné prvky a
- přechod na hotovostní euro.

Strategie vycházela z integrované komunikační kampaně, v jejímž rámci různá média vysílala tytéž informace. Hned na začátku bylo rozhodnuto, že se bude používat princip „řetězové reakce“, který umožní optimálně využít dostupné zdroje a co nejvíce rozšířit informace s tím, že každá cílová skupina bude předávat informace dále (např. maloobchodníci budou předávat letáky svým zákazníkům), a tak bude v průběhu kampaně oslovován stále větší okruh osob.

Všeobecným cílem informační kampaně bylo oslovit každého obyvatele eurozóny, avšak některé skupiny měly obdržet cílené informace. Týkalo se to vnitrostátních orgánů, jako jsou policie, subjekty zpracovávající hotovost (např. prodáváci a zaměstnanci bank), zaměstnanci v oblasti cestovního ruchu, vzdělávací instituce, média a znevýhodněné skupiny obyvatel, včetně nevidomých a slabozrakých.

Kampaň zahrnovala:

- program spolupráce „Partnership Programme“ určený pro organizace veřejného i soukromého sektoru,
- reklamní kampaň na podzim roku 2001,
- propracovanou internetovou stránku s částí věnovanou dětem a
- celoroční spolupráci s novináři a se širokou veřejností s cílem rozšířit obecné povědomí, poskytnout informace a podnítit zájem veřejnosti o novou měnu.

Vznikla řada informačních materiálů odpovídajících různým potřebám. Vzhledem k tomu, že kampaň měla probíhat v celé eurozóně, bylo rozhodnuto, že se veškeré materiály pro tuto kampaň budou vypracovávat centrálně a poté se upraví pro použití na národní úrovni. Tím byla zaručena obsahová i stylistická jednotnost. Centralizovaná tvorba materiálů znamenala, že každý z nich musel být po odsouhlasení návrhu upraven pro jednotlivé země. V případě některých materiálů šlo pouze o překlad textu, ale u jiných bylo nutné zohlednit národní specifika jako např. časový rozsah přechodu na hotovostní euro. Každý materiál byl v rámci této kampaně přeložen do jedenácti úředních jazyků EU (tehdejší počet) a informační leták pro veřejnost do 23 jazyků. Některé materiály byly dokonce přeloženy i do dalších jazyků. Ve Španělsku byly provedeny překlady do úředních jazyků Baleárských ostrovů, Baskicka, Katalánska, Galicie a Valencie; v Irsku byly některé materiály vydány rovněž v irštině.

Na počátku kampaně vyvstaly některé problémy, které bylo nutno vyřešit. Jednalo se především o ochranné prvky eurobankovek. Na jedné straně bylo třeba, aby je veřejnost dokázala rozpoznat, na druhé straně však neměly být zveřejněny příliš brzy, aby tak padělatelé nezískali dostatek času na přípravu.

Logo programu spolupráce „Partnership Programme“

V důsledku toho byly pro informační kampaň Euro 2002 vytvořeny dva soubory materiálů: jeden soubor obsahoval vyobrazení eurobankovek bez ochranných prvků (modelová grafická úprava), druhý prezentoval skutečné eurobankovky.

ECB pro tuto kampaň stanovila celkový rozpočet 80 milionů euro. Nakonec bylo vypracováno a vydáno více než 30 různých publikací, jejichž náklad se pohyboval od jediného základního výtisku až po více než 17 milionů výtisků (informační leták pro veřejnost) v mnoha jazycích. Publikace byly distribuovány v celé eurozóně i mimo ni.

PROGRAM SPOLUPRÁCE „PARTNERSHIP PROGRAMME“

Program spolupráce „Partnership Programme“, jenž se stal základem kampaně, vzešel z principu „řetězové reakce“, tj. z využívání partnerských organizací pro předávání informací. Oficiální partnerské organizace

měly přístup k informacím o nových bankovkách a mincích, které mohly předávat svým zaměstnancům, zákazníkům a veřejnosti. Partnerské organizace měly možnost si vybrat materiály a pod logo „Partnership Programme“ k nim vedle loga ECB či příslušné národní centrální banky připojit vlastní logo.

Úspěch vnitrostátních i mezinárodních programů spolupráce vycházel především ze skutečnosti, že si partnerské organizace uvědomily, jak důležité je dostávat přesné informace z první ruky. Během kampaně byly informovány o aktuálním vývoji pomocí oběžníků, setkání a školení. Partnerské organizace účastníci se mezinárodního programu předaly jen prostřednictvím školení informace 300 000 subjektů zpracovávajících hotovost. Další zprávy, příklady nejlepší praxe a materiály ke stažení byly dostupné na internetové stránce věnované kampani, v části s omezeným přístupem. Na konci kampaně se programu spolupráce účastnilo více než 2 400 vnitrostátních a 100 mezinárodních partnerských organizací.

KOMUNIKACE NA NÁRODNÍ ÚROVNI

Informační kampaň Euro 2002 se soustředila na otázky, které se dotýkaly každého: nominální hodnoty eurobankovek a mincí, jejich vzhled a ochranné prvky. Poskytovány byly rovněž všeobecné informace týkající se přechodu na hotovostní euro, ty však byly méně podrobné. Jednotlivé země eurozóny doplnily informační kampaň Euro 2002 vlastní komunikační činností. Bylo zapotřebí rozšířit informace především o dvou oblastech specifických pro každou zemi:

- vnitrostátní postup při přechodu na hotovostní euro a
- pevně stanovený koeficient pro přepočtení částek v národních měnách na euro.

Obecně lze říci, že nejdůležitější roli v každé zemi sehrála národní centrální banka, ministerstvo financí a vláda jako celek. Svým dílem přispěly i obchodní komory spolu s bankovním a maloobchodním sektorem. Postupy při přechodu na hotovostní euro se z důvodu rozdílné infrastruktury pro dodávky hotovosti a různých kultur mezi jednotlivými zeměmi značně lišily. Jednotné termíny pro včasné dodávky hotovosti nebyly stanoveny a složení zaváděcích sad mincí zůstalo na rozhodnutí jednotlivých zemí. V některých zemích bylo období přechodu na hotovostní euro velmi krátké, anebo dokonce vůbec neexistovalo (např. v Německu), v jiných zemích naopak trvalo maximální možnou dobu osmi týdnů. Národní měnu bylo možné vyměňovat (a v některých zemích to lze i nadále) za eura v národních centrálních bankách i obchodních bankách.

Neodmyslitelnou součástí celé kampaně byla spolupráce s novináři a se širokou veřejností, která vedle tiskových zpráv a konferencí zahrnovala rovněž informace připravené pro specifické cílové

skupiny, jako jsou banky a maloobchodníci, jelikož právě tyto skupiny byly důležitými prostředníky při zavádění nové měny. Ve všech zemích podporovaly komunikační kampaň také vyhrazené informační linky a internetové stránky a mnoho národních centrálních bank doplnilo informační kampaň Euro 2002 také televizními a tištěnými reklamami v hromadných sdělovacích prostředcích.

V mnoha zemích existovaly obavy, že nepoužívané mince nahromaděné v domácnostech by mohly během období přechodu na hotovostní euro způsobit dlouhé fronty v bankách. Proběhlo několik kampaní, jejichž cílem bylo přimět občany, aby vrátili mince co nejdříve. V belgické televizi, tisku i ve školách například proběhla kampaň „Operace Prasátko“, která měla zapojit děti, a přimět tak rodiny, aby vyměnily belgické franky našetřené v prasátkách za eura. Kampaně na výměnu nahromaděných mincí proběhly rovněž v Rakousku, Finsku, Německu a Irsku.

Přepočítací koeficienty měn jedenácti z dvanácti zemí byly schváleny 31. prosince 1998 a vstoupily v platnost 1. ledna 1999. Pro některé země bylo přepočítávání snadné (např. 1 € $\approx$ 2 DM), ale v případě jiných zemí, jako například Řecka, které vstoupilo do eurozóny 1. ledna 2001, to bylo složitější: 1 € se rovnalo 340,75 drachem. Každá země eurozóny proto zveřejňovala informace o přepočtu národní měny na euro. Ve Francii byly například vydány letáky velikosti kreditní karty vyrobené z materiálu odolného vůči roztržení a zašpinění, na kterých byly uvedeny různé částky v eurech a jejich ekvivalenty ve francích a naopak. V Irsku obdržela každá domácnost informační leták a kalkulačku.

Studenti představující novou měnu v obchodním centru v Dublinu

KONTROLA ÚČINNOSTI KAMPAŇ

Od samého počátku byla efektivita informační kampaně Euro 2002 ověřována prostřednictvím kvalitativního průzkumu, který pomohl určit styl kampaně, a kvantitativního průzkumu, jenž umožnil odhalit nejen mezery ve znalostech, které bylo nutné doplnit, ale také postoj veřejnosti k přechodu na hotovostní euro a k novým bankovkám a mincím. Tyto průzkumy umožnily informační kampaň zdokonalit. Kampaň byla důležitá a také naprosto jedinečná, a proto byl průzkum z pochopitelných důvodů nezbytnou součástí celkové strategie. Pokud by se informace nedostávaly do povědomí veřejnosti, nezbyl by totiž čas na případné změny či na nové zahájení kampaně.

Kvalitativní průzkum začal okamžitě a ověřoval pojmy opakující se ve všech materiálech kampaně. Vzhledem k tomu, že se materiály používaly v celé eurozóně, musely vyhovovat lidem z velice odlišných zemí, od Finska po Portugalsko, od Irska po Řecko. Bylo nutné najít témata, jež zaujmou co nejvíce lidí, aniž by si je znepřátelila.

Za tímto účelem proběhl průzkum zaměřený na určité skupiny; otázky byly kladeny malým skupinám dospělých, starším lidem, dětem i vedoucím malých podniků. Odpovědi všech těchto skupin ukázaly, že je třeba zvýšit poutavost kampaně. Kromě toho bylo nutné užívat jednoduchá sdělení a každá reklama, ať už v televizi či v tisku, měla obsahovat pouze jedno sdělení, aby nedošlo k nejasnostem.

Tyto výsledky se staly součástí tvůrčího pojetí kampaně. Druhá vlna průzkumu pak byla zahájena v listopadu 2000. Ukázala, že materiály pro kampaň se výrazně zlepšily, ale zároveň upozornila na to,

že bylo stále ještě třeba jim vtisknout lidštější tvář (pomocí obrázků lidí, kteří si prohlížejí či používají eurobankovky) a zdůraznit jejich zvukovou a vizuální stránku, aby tak vznikl celkově dynamičtější dojem.

Poslední kreativně zpracované materiály obsahovaly „bublinu“ se sloganem kampaně: „EURO. NAŠE měna“. Tento slogan byl rovněž ověřen pomocí kvantitativního průzkumu. Slogan díky své jednoduchosti působil celkovým dojmem, jako by eurobankovky a euromince „patřily“ obyčejným lidem.

Program kvantitativních průzkumů zhodnotil znalosti a postoje lidí v eurozóně vůči zavedení hotovostního eura a především pak praktické dopady přechodu na euro. Od září 2000 do února 2002 proběhly čtyři vlny kvantitativního průzkumu. První vlna byla plánována jako počáteční bod kampaně, po němž v únoru 2001 následovalo průběžné hodnocení. Třetí vlna v listopadu 2001 měla sloužit především jako namátková kontrola před zavedením nové hotovosti a rovněž jako dílčí zhodnocení kampaně. V únoru 2002 potom proběhla závěrečná vlna, jejímž cílem bylo zhodnotit celou kampaň i přechod na hotovostní euro.

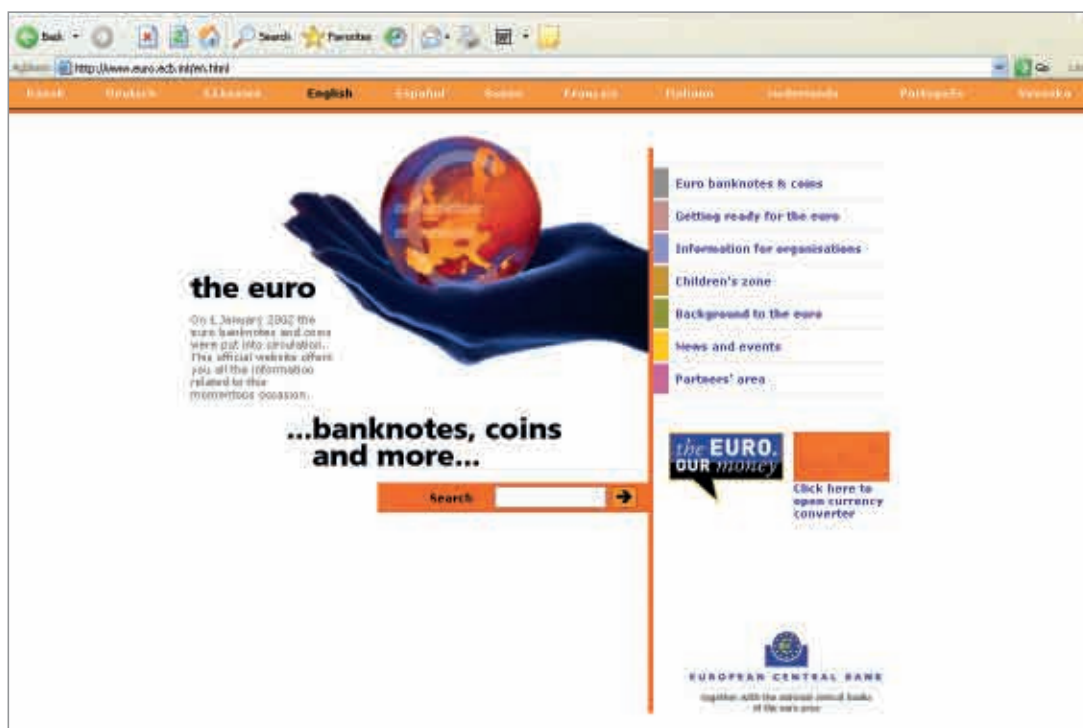
Průzkumy pro každou vlnu probíhaly ve všech zemích eurozóny. Byly provedeny namátkové osobní pohovory s 500 respondenty z každé země, včetně dospělých, dětí, ale také například pokladních. Cílem výzkumů v rámci prvních tří vln bylo zjistit, jaké množství informací lidé o nové měně měli. Do konce třetí vlny výzkumů tak například vzrostla znalost ochranných prvků bankovek u dospělých o 12 %, u vedoucích malých podniků o 17 %.

Slogan kampaně přeložený do 23 jazyků

Odborníci z agentury Publicis, kterou ECB
vybrala pro informační kampaň Euro 2002,
připravují reklamy.

Ukázka internetové stránky věnované informační kampani Euro 2002

INTERNETOVÁ STRÁNKA KAMPAŇE

Internetová stránka věnovaná informační kampani Euro 2002 začala fungovat 1. března 2001. Poskytovala informace o euru a zdůrazňovala především hlavní prvky kampaně. Kromě toho obsahovala zvláštní sekce určené pro nejdůležitější cílové skupiny, mezi něž patřila média, členové programu spolupráce na vnitrostátní i mezinárodní úrovni a děti. Stránka obsahovala sedm různých částí v barvách sedmi nominálních hodnot eurobankovek. Podobně jako ostatní materiály kampaně byla i tato stránka dostupná v tehdejších jedenácti úředních jazycích EU a obsahovala odkazy na internetové stránky národních centrálních bank.

Každá část se soustředila na určité téma. Část *Eurobankovky a euromince* obsahovala nejdůležitější informace kampaně, tj. vzhled, nominální hodnoty a ochranné prvky nové měny. Další část nazvaná *Příprava na euro* popisovala různé kroky při přechodu na hotovostní euro a její součástí byl také oddíl *Cestování v eurozóně*.

Tři části byly určené specifickým cílovým skupinám. *Informace pro organizace* měly pomoci podnikatelům při přípravě zaměstnanců na novou měnu a při předběžných dodávkách hotovosti a zároveň dát k dispozici informační materiály ke stažení. Část *Zprávy a události* byla určena především novinářům a poskytovala tiskové zprávy, informační soubory pro novináře a kontaktní údaje pro média, stejně tak jako přehled kampaně. *Dětský koutek* obsahoval hru, s jejíž pomocí se mohly děti dozvědět více o bankovkách a mincích, a děti ve věku osm až dvanáct let měly možnost účastnit se internetové soutěže „Staň se Euro SuperStar“.

V průběhu příprav na přechod na hotovostní euro byla stránka pravidelně využívána, ale většina zájemců (více než milion) ji navštívila v prosinci 2001 a lednu 2002. Tato stránka byla důležitou oporou celé kampaně; vedle programu spolupráce s veřejností a novináři sehrála významnou roli především v programu spolupráce „Partnership Programme“, jemuž sloužila jako nenákladný prostředek pro distribuci.

SPOLUPRÁCE S NOVINÁŘI A VEŘEJNOSTÍ

Program spolupráce s veřejností a novináři představoval významnou součást informační kampaně Euro 2002 a skládal se z koordinovaných činností, jejichž cílem bylo zvýšit povědomí novinářů i veřejnosti o nových bankovkách a mincích.

Vznikl speciální kalendář, který médiím k určitým datům umožnil přístup ke spolehlivým informacím. Zároveň novináři obdrželi informační soubory k sedmi různým datům, počínaje dnem € - 365, tj. 1. lednem 2001, a konče dnem € - 1, tj. 31. prosincem 2001. Každý soubor obsahoval množství písemných i obrazových materiálů, jako jsou letáky a CD, a byl zaslán přibližně 300 národních i mezinárodních médií především v eurozóně.

V rámci kampaně se konala také řada konferencí, které proběhly v jedenácti z dvanácti zemí eurozóny. Tyto konference se staly místem setkání různých subjektů na národní úrovni a jejich cílem bylo upozornit na specifika přechodu na hotovostní euro v jednotlivých zemích a na přípravy probíhající v nejdůležitějších odvětvích včetně sektoru financí, maloobchodu a cestovního ruchu. Také díky některým známým účastníkům přilákaly konference silný zájem médií, a staly se tak efektivním způsobem šíření informací.

Jedna z činností v rámci spolupráce s veřejností se soustředila na děti ve věku osmi až dvanácti let, nejen aby získaly hlubší znalosti o nové měně, ale také proto, že mohly sehrát podstatnou úlohu v předávání informací svým rodičům a ostatním členům rodiny. Dvacet čtyři výherců soutěže, kteří se stali „Euro SuperStars“, získalo pozvánku na slavnostní předávání cen organizované ECB ve Frankfurtu dne 31. prosince 2001. Po shlédnutí hudební show, v níž ožily postavy z plakátu soutěže „Staň se Euro SuperStar“, obdržel každý výherce od tehdejšího prezidenta ECB Willema F. Duisenberga speciální „prasátko“ s vyobrazenou sadou eurobankovek a vlastní laptop.

Vedle vyhlášení výsledků Euro SuperStar, v rámci kterého proběhla v předvečer přechodu na hotovostní

euro speciální tisková konference, uspořádala ECB ještě dvě další akce. První z nich byla tisková konference 1. března 2001, která nastínila hlavní témata kampaně a seznámila veřejnost se sloganem. Druhou akcí byla rovněž tisková konference, která se konala 30. srpna 2001 a sledoval ji velký počet médií. Zde představil prezident ECB poprvé pravé eurobankovky. Vzhledem k tomu, že do té doby byly ochranné prvky přísně stráženy tajemstvím, přilákala tato konference široký zájem. Zúčastnilo se jí více než 500 novinářů, 39 kameramanů se štábem a mnoho televizních stanic ji přenášelo z frankfurtské Neue Oper živě. Dvě fotografie z této akce byly otištěny v novinách po celém světě: jedna zobrazující Willema F. Duisenberga, jak drží hvězdu s eurobankovkami, a druhá, na níž je sídlo ECB Eurotower zahalené do praporu s motivem bankovek.

Plakát dětské internetové soutěže „Staň se Euro SuperStar“

KAMPAŇ VE SDĚLOVACÍCH PROSTŘEDCÍCH

Kampaň v hromadných sdělovacích prostředcích byla nejvýraznější součástí informační kampaně o euru a sestávala ze tří hlavních prvků: internetové reklamy a národní a mezinárodní mediální kampaně. Cílem bylo zajistit, aby alespoň 80 % občanů eurozóny vidělo každou reklamu nejméně 2,5krát, přičemž zvláštní pozornost byla věnována ženám v domácnosti a starším osobám.

Strategie spočívala v postupném zlepšování znalostí občanů pomocí řady reklamních „vln“ zahrnujících sedm televizních a osm tištěných reklam, které se poprvé objevily v září 2001. Poslední vlna tištěných reklam v únoru 2002 se opět soustředila na ochranné prvky bankovek a představovala závěr celé kampaně. V období od září 2001 do února 2002 byly v eurozóně televizní reklamy vysílány více než 10 000krát a tištěných reklam bylo do nejrozličnějších publikací vloženo téměř 800.

Vedle kampaně ve sdělovacích prostředcích v eurozóně probíhala rovněž mezinárodní kampaň soustředící se na občany ostatních evropských zemí, stejně tak jako Asie, Severní Ameriky a Latinské Ameriky. Cílem v každé z těchto oblastí bylo zasáhnout horních 10–20 % populace (pokud jde o úroveň vzdělání a příjmů), jakož i potenciální turisty cestující do eurozóny. Pro splnění tohoto cíle byly zveřejněny reklamy v mezinárodních novinách a časopisech, jako jsou Financial Times a Time. Dále byly na letištích v eurozóně a na londýnském letišti Heathrow vylepeny plakáty doplněné informacemi, které byly dostupné v elektronické i tištěné podobě na palubě letadel.

Kampaň zahrnovala řadu materiálů jako:

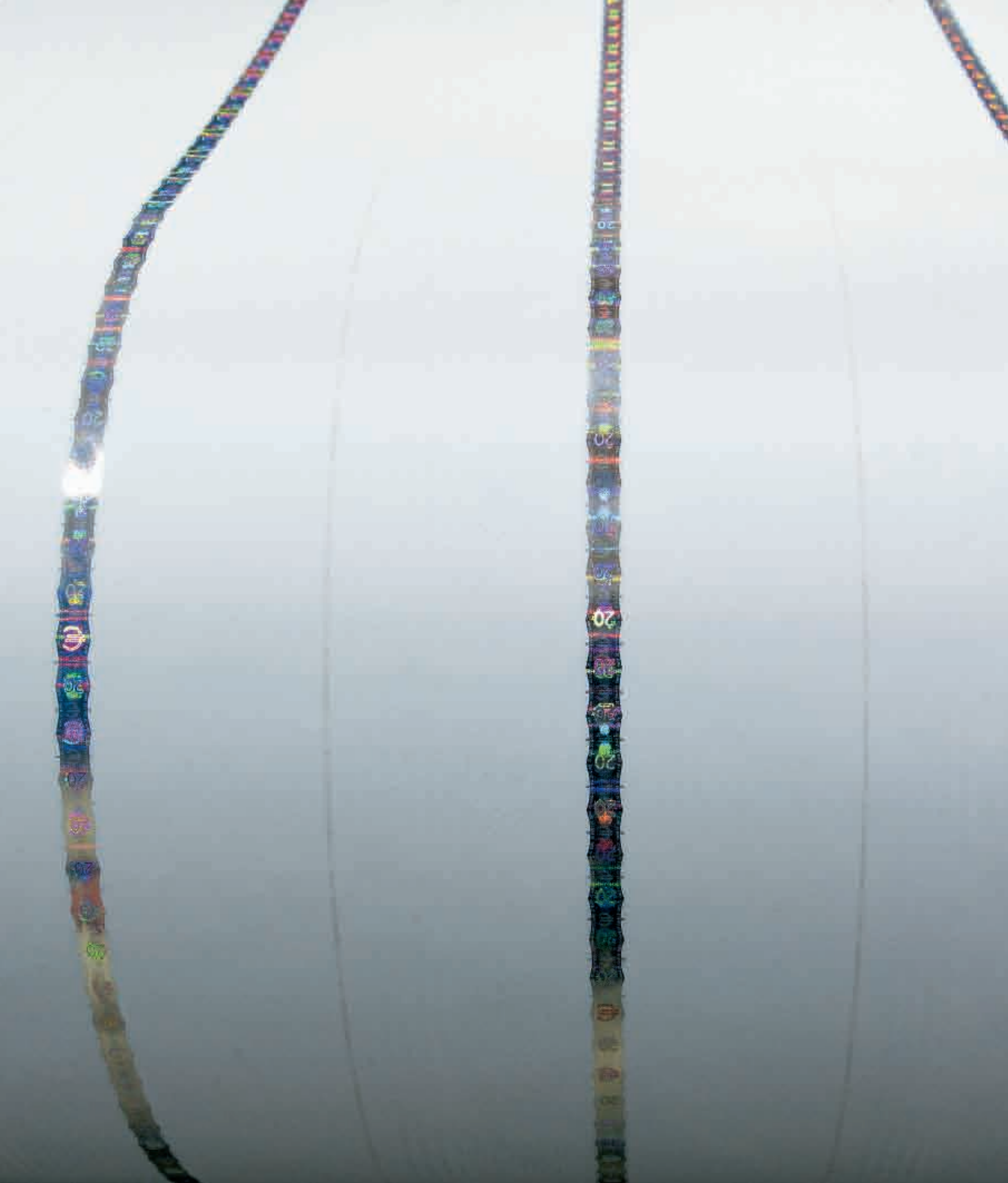
- informační balíček pro širokou veřejnost o eurobankovkách a mincích, který obsahoval údaje o vzhledu a nominálních hodnotách nové měny spolu s podrobnými informacemi o přechodu na hotovostní euro,
- školící materiály pro pokladní, prodavače atd.; každý balíček obsahoval interaktivní CD, brožuru a videonahrávku s podrobnými informacemi o tom, jak rozpoznat pravé eurobankovky,
- řadu tištěných reklam s informacemi, jak rozpoznat hologram a vodoznak na eurobankovkách,
- informační leták pro veřejnost, který obdržela většina domácností v eurozóně; pro občany žijící mimo eurozónu bylo vytištěno 17 milionů těchto letáků v 18 různých verzích se základními výtisky v dalších 12 jazycích.

Informační leták pro veřejnost
– v angličtině a čínštině

Plakáty kampaně

KAPITOLA 6

OCHRANNÉ PRVKY EUROBANKOVEK

└─ Narážení holografických proužků do papíru eurobankovek

Důležitou součástí informační kampaně Euro 2002 byl vzhled eurobankovek a euromincí. Údaje o vzhledu byly zpřístupněny široké veřejnosti a lidé se rychle naučili rozlišovat na první pohled mezi jednotlivými nominálními hodnotami. Kampaň se rovněž soustředila z velké části na ochranné prvky. Veřejnost i subjekty zpracovávající hotovost potřebovaly tyto prvky znát, aby dokázaly rozpoznat pravou bankovku.

Bankovky se vyrábí pomocí propracované technologie tisku a díky ochranným prvkům je lze snadno rozlišit od padělků. Eurobankovky je možné ověřit několika způsoby. Někteří uživatelé kontrolují prvky, které je možné vidět pouhým okem, jako je například vodoznak. Jiní, především při placení či přijímání hotovosti v supermarketu, zkoušejí, zda je papír bankovky pevný a tuhý a zda je tisk na některých místech plastický.

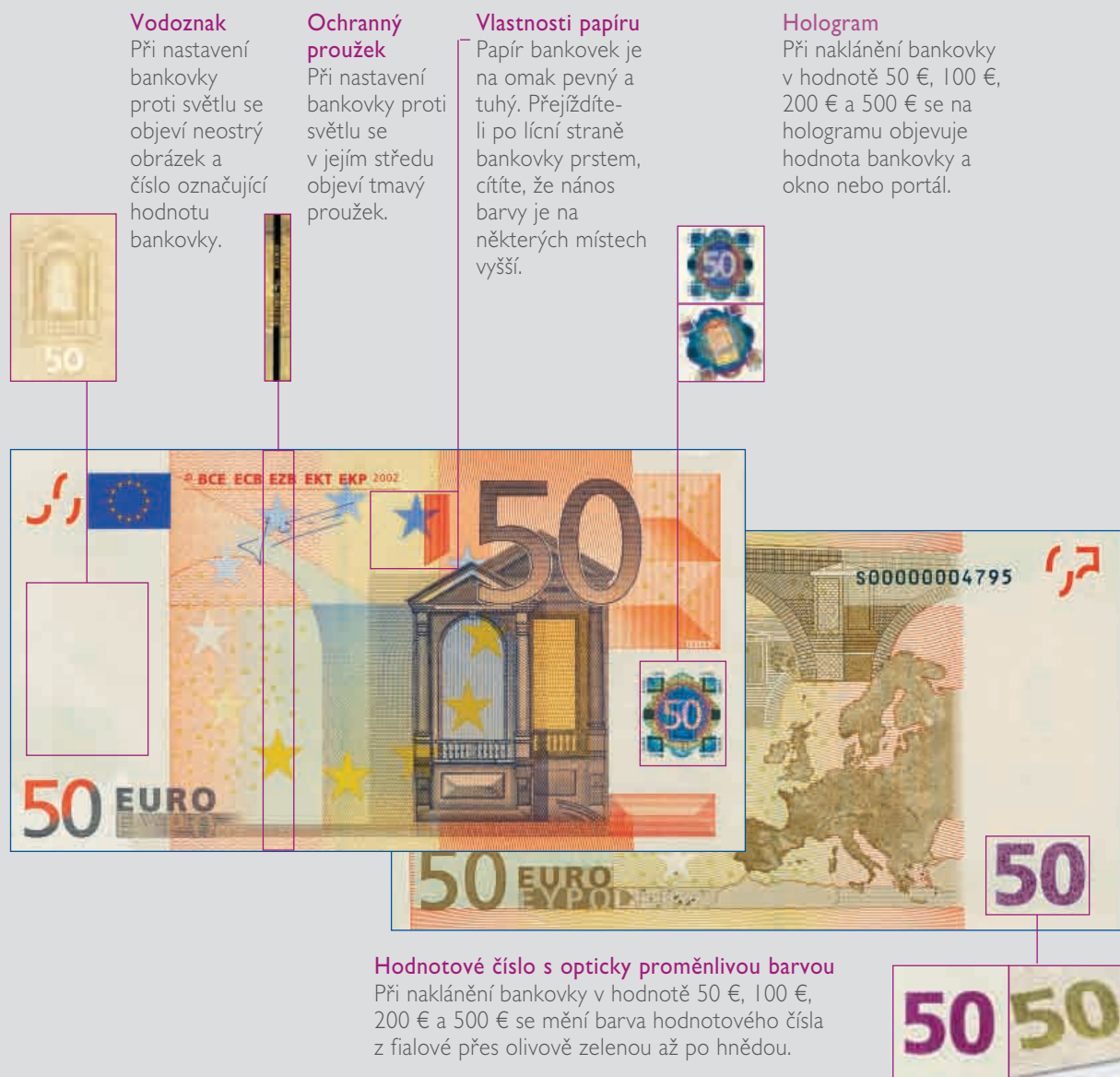
Pokladní a prodavači mohou ověřit další prvky pomocí ultrafialové (UV) lampy. Eurobankovky rovněž obsahují některé skryté prvky, které je možné odhalit prostřednictvím senzorů v prodejních automatech a vysokorychlostních zařízeních na zpracování bankovek v centrálních bankách. Nejpropracovanější skryté prvky je možné ověřit pouze pomocí technicky vyspělých senzorů, jež jsou dostupné pouze centrálním bankám a známé jen několika výrobcům senzorů. Z tohoto důvodu je velice nepravděpodobné, že by centrální banky omylem vrátily do oběhu padělané bankovky, které obdržely od bank či maloobchodníků.

Bankovky mají různé ochranné prvky. Bankovky s nízkou nominální hodnotou (5 €, 10 € a 20 €) mají na lící straně holografický pruh a na rubové straně potom iridiscentní pruh, zatímco u bankovek s vyšší hodnotou (50 €, 100 €, 200 € a 500 €) najdeme na lící straně medailon s hologramem a na rubové straně hodnotové číslo s opticky proměnlivou barvou.

Vzhledem k tomu, že se padělatelé většinou soustředí pouze na některé prvky bankovek, a to s odlišným úspěchem, měli by uživatelé vždy zkontrolovat více ochranných prvků pomocí hmatu, nastavení proti světlu a naklonění bankovky. Hmatem lze identifikovat ty prvky, které jsou plastické, nastavením proti světlu lze ověřit viditelné prvky bankovky a nakloněním lze rozpoznat prvky, které se „pohybují“ nebo mění barvu. Pokladní mají možnost zkontrolovat více prvků pomocí jednoduchých přístrojů. Níže jsou uvedeny veškeré uveřejněné ochranné prvky eurobankovek.

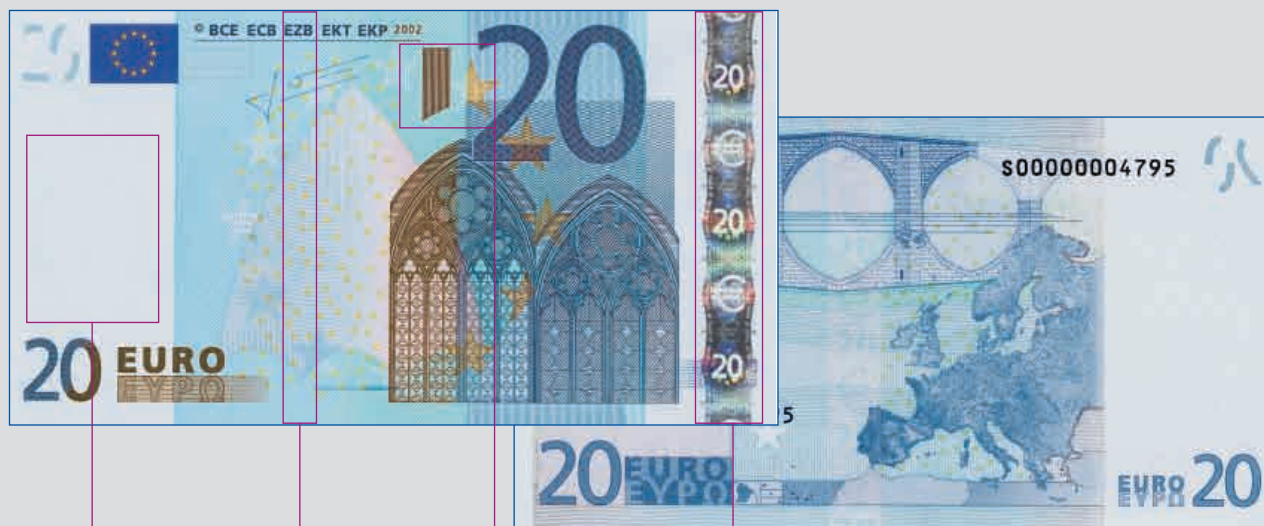
IDENTIFIKACE HMATEM

- *Papír*
Papír bankovek je na omak pevný a tuhý.
- *Plastický tisk*
Hranou nehtu je možné nalézt plastický tisk.

NASTAVENÍ PROTI SVĚTLU

- Vodoznak**
Při nastavení bankovky proti světlu se objeví vodoznak. Když položíme bankovku na tmavý podklad, světlé oblasti vodoznaku ztmavnou. Tento efekt lze snadno pozorovat na vodoznaku zobrazujícím hodnotu bankovky.
- Ochranný proužek**
Ochranný proužek se při nastavení bankovky proti světlu objeví jako tmavá linka. Na proužku je vyznačeno slovo EURO a hodnotové číslo bankovky.
- Soutisková značka**
Při nastavení proti světlu se světlé a neúplné číslice v horním rohu rubové i lící strany spojí a objeví se číslo vyjadřující hodnotu bankovky.
- Perforace**
Při nastavení bankovky proti světlu se v medailonu s hologramem nebo v holografickém proužku objeví perforace ve tvaru symbolu €.

Vodoznak

Při nastavení bankovky proti světlu se objeví neostrý obrázek a číslo označující hodnotu bankovky.

Ochranný proužek

Při nastavení bankovky proti světlu se v jejím středu objeví tmavý proužek.

Vlastnosti papíru

Papír bankovek je na omak pevný a tuhý. Přejíždíte-li po lící straně bankovky prstem, cítíte, že nános barvy je na některých místech vyšší.

Hologram

Při naklání bankovky v hodnotě 5 €, 10 € a 20 € se na hologramu objevuje hodnota bankovky a symbol eura €.

IDENTIFIKACE NAKLONĚNÍM

- Medailon s hologramem (bankovky v hodnotě 50 €, 100 €, 200 € a 500 €) Při naklání bankovky se motiv hologramu mění z hodnotového čísla na okno nebo portál.
- Holografický proužek (bankovky v hodnotě 5 €, 10 € a 20 €) Při naklání bankovky se motiv na holografickém proužku mění z hodnotového čísla na symbol €. Na okrajích proužku je drobným písmem vyznačena hodnota bankovky.
- Opticky proměnlivá barva hodnotového čísla (bankovky v hodnotě 50 €, 100 €, 200 € a 500 €) Při naklání bankovky se barva hodnotového čísla mění z fialové přes olivově zelenou až po hnědou.
- Iridiscentní proužek (bankovky v hodnotě 5 €, 10 € a 20 €) Při naklání bankovky se objevuje zlatavý proužek s hodnotovým číslem a symbolem €.

KONTROLA POD ULTRAFIALOVOU LAMPOU

- *Fluorescenční vlastnosti pod ultrafialovou lampou*
Pod ultrafialovým světlem
- samotný papír bankovky nemá fluorescenční vlastnosti,
- vlákna rozptýlená v papíru září červeně, modře a zeleně,
- podklad vlajky Evropské unie září zeleně a hvězdičky v ní oranžově,
- podpis prezidenta ECB je zelený,
- velké hvězdy a malé kroužky na lící straně jasně září, podobně jako mapa, most a hodnotové číslo bankovky na rubové straně.

KONTROLA LUPOU

- *Mikrotisk*
Na některých místech na bankovce byl použit mikrotisk. K jeho identifikaci je však třeba použít lupu. Mikrotisk má být ostrý, nikoli rozmazaný.

UŽITEČNÉ INFORMACE

- *Při nevhodném zacházení mohou bankovky některé své vlastnosti ztrácet. Například papír bankovky, kterou omylem vyperete v pračce, může pod ultrafialovým světlem zářit. Pro ověření, zda je bankovka pravá, ji zkontrolujeme hmatem, nastavením proti světlu a nakloněním.*
- *Eurobankovky nesou podpis Willem F. Duisenberga, prvního prezidenta Evropské centrální banky, nebo Jean-Clauda Tricheta, který prvního prezidenta nahradil ve funkci 1. listopadu 2003. Bankovky s oběma verzemi podpisu jsou platné.*

KAPITOLA 7

SOUČASNÝ A BUDOUCÍ VÝVOJ

Od zavedení hotovostního eura začátkem roku 2002 značně vzrostlo množství bankovek v oběhu, a to jak s ohledem na jejich počet, tak i hodnotu, a zdá se, že koncem roku 2006 byla nezanedbatelná část eurobankovek (celkem 15 % celkové hodnoty eurobankovek v oběhu) v držení subjektů mimo eurozónu. Vzhledem k tomu, že ztráta důvěry veřejnosti v eurobankovky by mohla ohrozit jejich funkci platebního prostředku, sleduje ECB od samého počátku peněžní oběh a jeho vývoj, ať už z hlediska objemu či kvality bankovek. ECB sleduje stav zásob národních centrálních bank a koordinuje přeshraniční převody vysokého objemu z národních centrálních bank s přebytkem zásob do národních centrálních bank s malým objemem zásob, čímž zajišťuje, aby v kterékoli chvíli a na jakémkoli místě v eurozóně i mimo ni byla poptávka po bankovkách efektivně uspokojena.

Eurosystém dohlíží na to, aby všechny nově vytištěné bankovky měly stejně vysokou kvalitu a také aby poté, co opustí trezory centrálních bank, zůstaly v dobrém stavu. Jakékoli zhoršení kvality bankovek v oběhu v důsledku opotřebení či zašpinění může mít za následek například odmítnutí bankovky v prodejním automatu. Pokud by takové bankovky nebyly staženy, bylo by rovněž obtížnější odhalit padělky. Z tohoto důvodu byly pro zpracování eurobankovek v národních centrálních bankách pomoci vysokorychlostních třídících strojů, které dokáží ověřit pravost a zkontrolovat stav bankovky během zlomku vteřiny, stanoveny jednotné minimální standardy kvality pro vydávání bankovek do oběhu. Dle potřeby učinily národní centrální banky nezbytné kroky k tomu, aby zajistily, že se jim bankovky určitých nominálních hodnot budou častěji vracet, aby tak bylo možné odstranit opotřeбенé bankovky z oběhu.

Eurosystém rovněž pozorně sleduje nový vývoj zahájený bankami v oblasti organizace oběhu hotovosti. V roce 2002 byly společně s výrobcí přístrojů na příjem a výdej peněz a s evropskými

asociacemi úvěrového sektoru schváleny jednotné minimální referenční podmínky pro kvalitu bankovek a ověřování pravosti. Přístroje na příjem a výdej peněz jsou samostatná zařízení ovládaná zákazníky, která jsou schopna přijímat, zpracovávat a vydávat bankovky zcela automaticky. Referenční podmínky zajišťují, že je před vydáním bankovky její pravost a upotřebitelnost řádně ověřena. V prosinci 2004 byly referenční podmínky rozšířeny o rámec pro odhalování padělků a třídění podle upotřebitelnosti úvěrovými institucemi a jinými subjekty zabývajícími se zpracováním hotovosti. Tento rámec obsahuje požadavky, které musí banky a společnosti pro převoz hotovosti dodržovat při vydávání bankovek, jež obdržely od zákazníků – ať už prostřednictvím přístrojů na příjem a výdej peněz nebo zařízení pro zpracování bankovek obsluhovaných zaměstnanci. Tento nový rámec dále snižuje riziko, že by banky mohly omylem vydat padělané bankovky. Jedním ze způsobů, jak toho dosáhnout, je povolit bankám a společnostem pro převoz hotovosti, aby používaly pouze přístroje na příjem a výdej hotovosti a zařízení na zpracování bankovek, které obstály při zkouškách centrální banky.

Euro se vyvíjí pozitivně a Eurosystém získal se zavedením bankovek a mincí a s řízením jejich oběhu značné zkušenosti. Z nich bude vycházet při přechodu na hotovostní euro v nových členských státech Evropské unie. Od roku 2007 euro postupně nahradí národní měny dvanácti zemí, které vstoupily do Evropské unie po 1. květnu 2004: Bulharsko, Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko. První z dvanácti zemí, která se stala součástí eurozóny v lednu 2007, bylo Slovinsko.

Vzhledem k tomu, že je euro uznávanou a celosvětově obchodovatelnou měnou, je také lákavým cílem padělatelů. Počet padělků však představuje pouze malý zlomek z celkového objemu přibližně 11 miliard eurobankovek v oběhu.

Prezident Evropské centrální banky Jean-Claude Trichet vítá v roce 2004 symbolickým aktem deset nových členů Evropské unie v Evropské centrální bance.

Eurosystém se snaží být vždy o krok před padělateli, a proto trvale sleduje situaci v oblasti padělání, rozvoj tiskařských a reprodukčních technologií a zároveň vyvíjí nové ochranné prvky a nové postupy ve výrobě bankovek.

Ochranný prvek začíná „stárnout“, jakmile je vydána daná série bankovek. Znalosti padělatelů o ochranných prvcích se postupem času samozřejmě rozšiřují. Z toho důvodu vydávající orgány poté, co je určitá série bankovek v oběhu několik let, většinou provedou její modernizaci, tj. zlepšení.

V současnosti se plánuje nová série eurobankovek. Bude obsahovat nové ochranné prvky, ale v jiných ohledech bude pokračováním současné série: bankovky budou mít stejné nominální hodnoty (od 5 € do 500 €) a budou vycházet ze současné grafické úpravy „evropské epochy a umělecké slohy“, díky níž je možné ihned rozpoznat, že se jedná o eurobankovky.

Prvním krokem ve vývoji nové série bylo vypracování seznamu bezpečnostních kritérií. Proběhly konzultace s různými skupinami uživatelů bankovek, aby mohly být vytvořeny bankovky příjemné pro uživatele, s nimiž lze snadno manipulovat v obchodech a jiných zařízeních a které lze zkontrolovat pouhým okem či pomocí senzorů. Poté následuje fáze průmyslové validace, během níž probíhají zkoušky ochranných prvků, jejich odolnosti vůči opotřebení a celkové kvality a rovněž se ověřuje jejich vhodnost pro výrobu velkého objemu.

Vývoj a výroba nových eurobankovek bude určitou dobu trvat a jejich uvedení do oběhu proběhne postupně během několika let. Pořadí a časový rozvrh jejich zavedení bude záviset na dostupnosti nových ochranných prvků a na situaci v oblasti padělání. První nová bankovka by se měla objevit koncem desetiletí.

© Evropská centrální banka, 2007

ADRESA

Kaiserstrasse 29
60311 Frankfurt am Main, Německo

POŠTOVNÍ ADRESA

Postfach 16 03 19
60066 Frankfurt am Main, Německo

TELEFON

+49 69 1344 0

INTERNETOVÁ STRÁNKA

www.ecb.europa.eu

FAX

+49 69 1344 6000

TELEX

411 144 ecb d

FOTOGRAFIE

Deutsche Bundesbank
Evropské společenství
Evropská centrální banka

ISBN: 978-92-899-0320-2 (elektronická verze)

